

SVIESA

NO. 1

SAUSIS - VASARIS - KOVAS

1973 M.

DOMICĖLĖ TARABILDINĖ

ŠVIESA

The *Light*

Prenumeratos kaina: metams \$1.00

Pavienis numeris 25c.

Politikos, Mokslo, Meno ir Literatūros
Trimėnesinis žurnalas

Laidžia Amerikos Lietuvių Darbininkų Literatūros Draugija, 102-02 Liberty Ave., Ozone Park, N. Y. 11417

Entered as second class matter at the Post Office at Jamaica, New York, under the Act of March 3, 1879

Redaktorius Antanas Bimba

NO. 1.

SAUSIS - VASARIS - KOVAS, 1973

XXXVIV

TURINYS

Įvykių sukuryje	3
Ižymi veikėja ir publicistė. Br. Raguotis	5
Laiškas iš jaunystės. Bronius Mackevičius	Poezija 8
A. Miškinis	" " 8
Tarybinėj šeimoj šauniojoj. Justas Paleckis	9
Vladui Mozūriūnui. Algimantas Baltakis	Poezija 14
Tegu girdi. Algimantas Baltakis	" " 14
Senas akmenškaldys. Algimantas Baltakis	" " 14
Sodauta - paukštė ir sodo saugotoja. Eduardas Mieželaitis	" " 14
Iš prisiminimų apie Zigmą Angarietį. Juozas Mickevičius	16
Mikalojus Kopernikas - didysis mokslo revoliucionierius. Antanas Juška	18
Žmogaus portretas ir Kaimas. Bronius Mackevičius	Poezija 20
Didelis kūrybos įnašas. Eugenijus Matuzevičius	21
Inkvizicijos kankiniai. A. Gučiūnietis	23
Šulinys. P. Skirmantas	Poezija 27
50 m. Tarybų Lietuvos miškininkystės aukštajam mokslui. S. Karčiauskas	28
Tik mūsų žemėje. Česlova Jakštytė	Poezija 29
Gera nuotaika ir džiaugsmas - geriausias vaistas	30
Brendimas. Violeta Palčinskaitė	Poezija 31
Vladui Mozūriūnui. Feliksas Bairamas	" " 31
LLD reikalai. Ieva Mizarienė	32

ĮVYKIŲ SŪKURYJE

Sausio 27 dieną tapo pasirašyta Vietnamo karui baigti sutartis. Ją pasirašė Jungtinių Valstijų, Šiaurės Vietnamo, Pietų Vietnamo ir Pietų Vietnamo Laikinios Revoliucinės Vyriausybės atstovai. Tai įvykis, kuris giliausiai sujaudino ir pradžiugino visą žmoniją. Galgi pagaliau per daugiau kaip dešimtį metų tęsuisis Amerikos imperializmo agresija prieš vietnamiečių tautą ir pasibaigs!

Aišku, kad sutarties pasiekimu pirmoje vietoje labiausiai džiaugiasi Vietnamo liaudis, kuri šioje patriotinėje kovoje už laisvę ir nepriklausomybę per tą laikotarpį paaukojo šimtus tūkstančių savo geriausių sūnų ir dukrų. Negali nesidžiaugti ir Jungtinių Amerikos Valstijų liaudis. Užtenka prisiminti, kad per šios šalies istorijoje šio ilgiausio karo pragarą perėjo daugiau kaip pustrėčio milijono jaunų amerikiečių, kad daugiau kaip šešiasdešimt tūkstančių jų žuvo, o daugiau kaip trys šimtai tūkstančių sugrižo fiziniai bei protiniai sužeisti, daugelis kurių pasiliks amžinai invalidais baigti likusias savo gyvenimo dienas kančiose ir beviltėje. . .

Sakėme, kad šiuo įvykiu džiaugiasi visa žmonija. Bet ar jau reiškia, kad su šios sutarties pasirašymu užtikrintai tuoj užviešpataus ramybė? Ar sutartis pašalina visas galimybes skerdynei atsinaujinti? Kaip atrodo? Pažiūrėkime.

Nė valandėlei nereikia pamiršti, kad visoje Indokinijoje, kurios Vietnamas yra dalimi, verda civilinis karas, kad Pietų Vietname, Laose, Kambodijoje ir Tailande viešpatauja amerikinio imperializmo sukurti, apginkluoti ir palaikomi reakciniai, fašistiniai režimai, prieš kuriuos tų šalių liaudis veda patriotinę išsilaisvinimo kovą. Visose tose šalyse negalės būti ir nebus taikos ir ramybės, kol toji liaudis iš tų režimų neišsilaisvins. Pasirašytoji sutartis neduoda jokios garantijos, kad Amerikos valdančioji klasė, pamačiusi tiems režimams rimtą pavojų, vėl visomis savo karinėmis jėgomis nesugrįš jiems gelbėti, jeigu Amerikos žmonės, pasimokę iš karo, savo masine veikla ir per savo išrinktuosius atstovus prez. Nixonui neužkirs kelio. Juk ant pasirašytos sutarties rašalui dar neišdžiūvus, prezidentas skubiai pasiuntė Indokinijon viceprezidentą Mr. Agnew įtikinti ir užtikrinti minėtus režimus, kad jiems mūsų visokia parama, aišku, tame tarpe ir ginkluota, nebus nutraukta. Todėl labai remtinas Kongrese iškeltas sumanymas uždrausti mūsų prezidentui šį karą atnaujinti, ir uždrausti būsimiems prezidentams ateityje įvelti šį kraštą į karus be Kongreso pritarimo arba užgyrimo. Istorija su Trumanu, Kennedžiu, Johnsonu ir Nixonu turėjo įtikinti kiekvieną rimtai galvojančią amerikietį, kad tokia galia prezidento rankose yra baisiai pavojinga ne tik šiam kraštui, bet ir visam pasauliui. Abudu vėliausi karai (Korėjos ir Vietnamo) buvo pradėti ir vedami didžiausiais nuostoliais krauju ir turtu, negavus nei liaudies, nei jos išrinktųjų atstovų suti-

kimo. Joks vienas žmogus niekad neturėtų turėti tokios galios savo rankose. Vietnamo Demokratinės Respublikos (Šiaurės Vietnamo) Paryžiaus derybose atstovas Le Duc Tho ir Pietų Vietnamo Laikinosios Revoliucinės Vyriausybės atstovė Nguen Thi Binh sako, kad ši pasiekta paliaubų ir karui baigti sutartis yra didžiulis Vietnamo liaudies laimėjimas. Tho žodžiais: "Vietnamo liaudies kova už nepriklausomybę ir laisvę ėjo beveik trisdešimt metų. Ypatingai pastarieji trylika metų su savo daugybe išmėginimų buvo mūsų žmonių kovos istorijoje sunkiausi metai prieš užsieninę kelių šimtmečių priespaudą istorijoje. . . Teisingas reikalas laimėjo prieš piktą reikalą. Pasiryžimas gyventi laisvėje laimėjo prieš žiaurumą. Tokios sutarties pasiekimas yra didžiulė Vietnamo žmonių pergalė. Tai apvainikavimas garbingos kovos, kurią vieningai vedė Vietnamo armija ir liaudis visuose frontuose nesuskaitomų aukų ir didžiausių kančių kaina. . . "

Visa žmonija sveikina Vietnamo liaudį su šia pergale. Jungtinių Amerikos Valstijų Komunistų Partija šią sutartį pavadino "istorine pergale prieš Amerikos imperializmą". Partijos pareiškime, tarp kitko, sakoma: "Bent jau nors laikinai Jungtinių Valstijų agresijos patrankos nutils. Kriminališkas bombardavimas sustos. Nuodingų chemikalų statinės bus uždengtos. Jungtinių Valstijų armijos pasitrauks iš Pietų Vietnamo žemės. Jungtinių Valstijų imperializmo kriminališki planai pavergti Indokiniją sutrukdyti". Bet "sutartis dar nereiškia kovai pabaigos", toliau sako pareiškimas. "Mūsų atsakomybė nepasibaigia su sutarties pasirašymu. Nixono valdžia mes negalime pasitikėti. . . Tikrai ryžtingas, aktyvus liaudies judėjimas gali garantuoti, kad Nixono valdžia savo sutarties laikysis. Mes, komunistai, remsime ir kovosime už sutarties įvyvendinimą. Mes ir toliau kovosime už Vietnamo liaudies pilną teisę nusispręsti savo šalies likimą".

Nereikia nė sakyti, jog Vietnamo karo likvidavimas, Amerikos agresijos nutraukimas, atsteigimas taikos visoje Indokinijoje gerai atsilieptų į visus tarptautinius santykius, ypač į Jungtinių Valstijų ir Tarybų Sąjungos santykius. Tą labai gerai pabrėžia Tarybų Sąjungos Komunistų Partijos vadas, pirmasis sekretorius Brežnevas. Jis sako, kad su šio konflikto užbaigimu "atsidaro naujos galimybės įtampai sumažinti, pasaulinei taikai ir saugumui konsoliduoti". Ypač "politinis susitarimas Vietname teigiamai paveiks santykius tarp tų valstybių, kurios vienaip ar kitaip buvo įveltos į įvykius Indokinoje". Ypač gerai paveiktų tolesnį santykių tarp Jungtinių Valstijų ir Tarybų Sąjungos bei kitų socialistinių valstybių gerinimo vystymąsi. Pasmarkėtų bendradarbiavimo ribų prasiplėtimas prekybos, technikos, kultūros, mokslo, sveikatos bei gamtos apsaugos, erdvių užkariavimo, naujų kuro šaltinių vystymo ir t. t. srityse.

Galimybės labai didelės ir perspektyvos labai šviesios! Žinoma, jeigu jų nesužlugdys kokia nors nauja toje pačioje Indokinijoje arba kuriame kitame pasaulio kampe kapitalistinio imperializmo provokacija arba agresija. Jo pralaimėjimas Vietname dar toli gražu nereiškia jam galo. . . □

Br. Ragotis

IŽYMI VEIKĖJA IR PUBLICISTĖ

(Juzefos Beniusevičiūtės-Šukienės
90-mečiui)

Amerikos lietuvių pažangiajame judėjime augte suaugę du vardai - Juozas Šukys ir Juzefa-Marija Beniusevičiūtė-Šukienė. (J. Šukienės mergautinė pavardė rašoma įvairiai: tai - Benesevičiūtė (Benes), tai Beniusevičiūtė. Ji pati dokumentus (1945 m.) pasirašinėjo Beniusevičiūte. Straipsnyje naudojama Mažojoje Lietuviškoje Tarybinėje Enciklopedijoje priimta forma-Beniusevičiūtė). Šie žmonės nuo 1904 metų pabaigos iki 1942 m. (iki J. Šukio žuvimo) gyvenime ir veikloje ėjo greta, vienas kitam talkindami, drauge kovodami, pergyvendami likimo džiaugsmus ir negandus.

Bendro gyvenimo ir kovos idealai juodu sujungė visam laikui. Ir nors J. Šukienė po vyro tragiškos mirties dar pragyveno kone 26-erius metus, jo atminimą ji šventai ir ištikimai saugojo visą savo amžių. Tat ir rašyti apie kurį nors iš jų atskirai - nelengvas daiktas. Tačiau, būdami ir veikdami kartu, abudu - ir Juozas Šukys, ir Juzefa Šukienė - buvo ir savarankiškos, ir originalios pažangiojo judėjimo asmenybės.

Pernai (1972 m.) pažymėtos Juozo Šukio 100-osios metinės, o štai šiomet, gegužės 5 d., sukanka 90 metų nuo Juzefos Šukienės gimimo. Judviejų gyvenimo keliai, kaip sakyta, susidūrė 1904 m. pabaigoje jau Jungtinėse Amerikos Valstijose. Iki tol ėjo atskira vaga.

1.

Juzefa-Marija Beniusevičiūtė gimė 1883 m. gegužės 5 d. Jonaičių kaime, Tirkšlių valsčiuje, dab. Mažeikių raj. Tėvai - Mi-

chalina ir Abdonas - valdė nemažą ūkį, augino sūnų ir tris dukteris. Tėvas, norėdamas užtikrinti dukterims tvirtesnę dalią, ir ateitį, sumanė įsteigti plūgų ir akėčių dirbtuvėlę, tat įsibrido į skolas. Staigi jo mirtis (1895 m.) sugriovė šeimos gyvenimo planus ir jai teko, pardavus ūkį, apleisti gimtąją pastogę ieškant naujo prieglobsčio. Jį Beniusevičiai surado Salantuose, kur Oginskio dvare dirbo brolis Albertas, vadovavęs statyboms. Vos tik pradėjus ten Beniusevičiams įsikurdinti staigi mirtis (1896 m.) pakirto ir Albertą - geros širdies, rūpestingą šeimai brolių. Likimo lėmimu "tėvas, - sakėsi Juzefa Beniusevičiūtė, - nesukrovė kraičių, brolis neišleido į mokslus". (Straipsnyje panaudoti J. Beniusevičiūtės-Šukienės atsiminimai yra užrašyti 1968 m. jos ilgametės globėjos Papilės mokytojos Elenos Štuopienės ir saugomi Vilniaus V. Kapsuko universiteto mokslinėje bibliotekoje.) Seserims atėjo laikas pačioms apie save pagalvoti ir pasirūpinti. Po motinos mirties visos trys Beniusevičiūtės išsiskirtė, ieškodamos pragyvenimo ir ateities.

Keturklasę mokyklą baigusi, Juzefa Oginskio dvare dirbo rankdarbius ir kiek pramoko siuvėjauti. Tat ji išvyko į Vilnių, ir, apsigyvenusi pas motinos gimines, jų remiama, trejus metus mokėsi siuvėjos amato.

Su įgytu siuvėjos diplomu J. Beniusevičiūtė apie 1901 metus apsigyveno Žarėnuose, prie Telšių ir ten įsisteigė siuvyklėlę. Nors vertėsi įmanomai, tačiau siuvėjos darbas ėmė įgristi, kliudė aukš-

tesniems siekiniams. "Skaitant knygas, - prisimena J. Beniusevičiūtė, - širdis atsigaudavo. Man atrodė, kad esu knygoms gimusi, o siuvėja pasidariau per klaidą".

2.

Prisiklausiusi pasakojimų apie Ameriką, tikėdamasi ten labiau prasisiekti, J. Beniusevičiūtė 1904 m. vasarą atvyksta į Brooklyną pas gimines. Iš pradžių dirba popieriaus fabrike, o paskui kone dešimt metų (iki 1914 m.) turtingų vokiečiu emigrantų šeimoje vaikų aukle (bona). Jau iš vaikystės mokėjusi lenkų ir vokiečių kalbas, čia dirbdama išmoksta angliškai bei ispaniškai (namų šeiminkės būta ispanės).

Netrukus J. Beniusevičiūtė įsijungia į visuomeninę veiklą - įstoja į New Yorko lietuvaičių-tarnaičių susibūrimą, kur kalbamas apie mergaičių darbo sąlygas ir teises, ruošiami vakarai. Taip prasidėjo J. Beniusevičiūtės veikla moterų organizacijose, kur ji, gyvendama Amerikoje, energingai darbavosi ir daug nuveikė. Tai - vienas iš jos pagrindinių visuomeninės ir publicistinės darbuotės sričių.

JAV lietuvių moterų pažangus judėjimas klostėsi gana sunkiai: reikėjo įveikti nemaža tradicinių papročių ir inercijos, kol moteris darbininkės įsijungė į kovą už savo žmogiškąsias ir pilietines teises, kol, nugalėjusios prietarus, ėmė dalyvauti ir politinėje veikloje už bendrus darbininkų klasės interesus.

J. Beniusevičiūtė viena iš tų moterų, kurios, politiškai greitai bręsdamos, organizavo ir būrė lietuves darbininkes į jų interesus ginančias draugijas ir organizacijas. Ji buvo viena iš Lietuvių Moterų Progresyvaus Susivienijimo (LMPS) kūrėjų ir vadovių (1917 m. ėjo LMPS išdinkė pareigas). Nuo 1925 m. daug veikė Lietuvių Darbininkų Susivienijimo Amerikoje (LDSA) gretose.

Kaip ji pati pažymėjo, jos pasaulėžiūriniam ir politiniam brendimui daug padė-

jo Juozas Šukys, su kuriuo susipažino dar 1904 m. ir susituokė 1914 m.; jos literatūrinę-publicistinę veiklą skatino ir rėmė mokydami V. Kapsukas, K. Vidikas-Tauras ir kiti pažangiojo judėjimo veikėjai ir draugai.

3.

Moterims skirtoje periodikoje - žurnale "Moterų balsas" (nuo 1916 m.), vėliau (nuo 1923 m.) pavadintame "Darbininkų balsas" - J. Beniusevičiūtė pradėjo ir anksčiau publicistinę veiklą. Nuo 1918 m. (Nr. 1) iki 1921 m. (Nr. 8) ji redagavo "Moterų balsą", o ir vėliau rašė į pažangiąją spaudą.

J. Beniusevičiūtės-Šukienės raštų randame jau 1914-1915 metų "Kovos" laikraštyje, kur ji informuodavo skaitytojus apie lietuvių kultūros organizacijų ("Darbo", Lietuvių Literatūros Draugijos) einamuosius reikalus. Bet jos žurnalistiniai sugebėjimai ryškiausiai atsiskleidė "Moterų balse".

1916 m. Nr. 1 ji paskelbė pirmąjį savo eilėraščių "Kam gi mylėjai?"

O motinėle, kam gi mylėjai?
Kam mane mažą tu glamonėjai?
Kam prie krūtinės spaudei meilingai?
Kad matei mane verkiant graudingai.

Tu nežinotai, o, motinėle,
Kad numylėtai tavo dukrelei
Keliais erškėčių lemtas ėjimas
Neglamonės jos piktas likimas.

Kaip prisimena mokytoja E. Štuopienė, jau būdama visiškai senutė J. Šukienė išsiimdavo "skiautelę pageltusio popieriaus ir skaitydavo eilėraščių man. Buvo matyti, kad ji mylėjo šį savo poezijos pirmagimį".

Pati J. Šukienė atsiminimuose irgi prasiitaria: "Aš mėgau poeziją, bet gyvenimui reikėjo kovingų straipsnių. . ." Stodama redaguoti "Moterų balsą" (1918 m.

Nr. 1) J. Šukienė užsibrėžė uždavinį - padėti moterims "kovoti su savo klasės išnaudotojais ir išeiti iš užburto tamsybių ir prietarų rato". Ji rašotomis gyvenimo, buities, politikos temomis, kurios rūpėjo lietuviams darbininkams.

"Redaktorė, - pažymėjo J. Šukienė, - didelį dėmesį kreips į vaikų auginimą ir auklėjimą, skirs tam klausimui nemažą vietos žurnale". Į "Moterų balsą" ji įvedė vaikų skyrių, pati rašė vaikų auginimo klausimais (žr. "Kūdikų auklėjimas", 1919, Nr. 6), spausdino įvairius patarimus šeiminkams buities temomis. Jos straipsniuose "Ar reikia moterims apšvietos?" ("M. B.", 1920, Nr. 3), "Moteris kaip fabriko darbininkė" ("M. B.", 1926, Nr. 1) keliami aktualūs moterų kultūros, jų politinio sąmoningumo klausimai. Ji neribojo moters akiračio tikrai vietiniais reikalais, o stengėsi jį plėsti ir gilinti. "Moterų balso" 1918 m. nr. 1-9 paskelbtas jai skirtas didesnis darbas "Paryžiaus Komunos istorija". Ji atsiliepė į tragišką R. Liuksemburg ir K. Libknechto mirtį ("Jie žuvo dėl mūsų" - "MB", 1920, Nr. 1). 1926 m. rašytuose memuaruose "Atsiminimai iš LDSA praeities" ("Darbininkų balsas", 1926, Nr. 10 ir 11) J. Šukienė paliko svarbios ir įdomios medžiagos Amerikos lietuvių moterų judėjimo istorijai.)

4.

J. Beniusevičiūtės-Šukienės energija ir veiklumas nesutilpo tik į moterų organizacijų rėmus. Jos buvo pilna ir kitose pažangiose draugijose, kur dažnai tekdavo sunkiausia našta. Kelerius metus (1913-1915 m.) ji buvo sumanytos Lietuvių darbininkų kooperatiškos leidyklos "Darbas" Centro valdybos sekretorius. Įsikūrus Lietuvių Darbininkų Literatūros Draugijai (LLD) 1915-1917 m. (imtinai), J. Beniusevičiūtė-Šukienė - pirmoji jos Centro Komiteto sekretorė, daug energijos ir sugebėjimų atidavusi organizuojant ir plečiant

šios draugijos kultūrinę ir visuomeninę veiklą.

Visuomeninės ir pilietinės pareigos žmogumi J. Šukienė buvo politinėse organizacijose ir jų įvairiose akcijose. 1908-1919 m. laikotarpiu ji - Lietuvių Socialistų Sąjungos (LSS), vienu tarpu (1919 m.) jos Vykdomojo komiteto narys. Įsikūrus JAV Komunistų partijai (1919 m.) iki 1933 m., kol išvyko į Tarybų Sąjungą, J. Šukienė buvo jos gretose.

Kaip darbininkė ir revoliucionierė, J. Šukienė dalyvavo darbininkų demonstracijose ir streikuose, platino proklamacijas, įvykdė kitus pavedimus. 1921 m. ji buvo areštuota už platinimą atsišaukimų, ginančių Tarybų Rusiją. Paleista už užstatą ji su J. Šukiu buvo priversta keldintis į kitas vietas - Michigano valstijos popieriaus ir baldų gamybos miestą Grand Rapids. Ten ji vėl veikia lietuvių kolonijose, streikuose ir demonstracijose. Pasaulinės krizės, nedarbo ir skurdo sąlygomis abu Šukiai energingai kovojo už politines ir ekonomines darbininkų teises. 1932 m. J. Šukienė vėl areštuojama, o paskui abudu atleidžiami iš darbo: Juozas iš baldų, Juzefa - iš tabako fabriko, ir atsiduria bedarbių eilėse.

Šukiai nutaria išvykti į Tarybų Sąjungą: nuo 1933 m. vasaros jie apsigyvena Minske, kur buvo susibūrę daug lietuvių ir veikė jų kultūros, švietimo, spaudos įstaigos. J. Šukys dirba staliumi, o J. Šukienė, mokėjusi keletą užsienio kalbų - Baltarusijos Mokslų akademijos bibliotekos užsienio literatūros skyriuje. Jie ir toliau palaikė ryšius su JAV lietuvių veikėjais, bendros veiklos ir kovos draugais.

Hitlerinei Vokietijai užpuolus Tarybų Sąjungą, Šukiai lieka Minske, nepasitraukdami į šalies gilumą. 1942 m. liepos mėn. hitlerininkai areštavo J. Šukį ir jį nužudė. Likusi nelaimėje viena, J. Šukienė vargais negalais, pasiekia Lietuvą, ir nuo 1942 m. rudens apsigyvena pas seserį Michaliną

LAIŠKAS IŠ JAUNYSTĖS

Bronius MACKEVIČIUS

Ateikit pas mano jaunystę,
Berniokai, madingi ir gražūs.
Ant degėsių akmens pasėdėkit,
Pakabinkit ant peršauto beržo švarkus.
Ir švytėkit,
Ir dekit, kaip stiklas vitražuos,
Prieš mus, kaip prieš akmenis slenos pilkos.

Aš žiūrėsiu į jus.
Ir, kaip upės dugne, jūsų žvilgsnių žydrinėj
leškosiu skenduolio.
Jūsų pilko vienmečio. Savęs.
Mes taip pat buvom gražūs,
Tik dūmai, tik laikmečio vėjel žvininiai
Slopino ryškiausias spalvas.

Buvo marios alyvų tais metais.
Ir į plaukus mergaičių mylėtų
Pylė auksą, kaip šiandien, blyški pilnatis.

Ir lydėjo miškal
Lojimu pistoletų
pasimatymų mūsų naktis.

Mes dvejojom mažai.
Mums neleido tais metais blaškytis
Mūsų srautas,

Papilėje. Šiame, įspūdingosios Ventos pakrantėse išsidėsčiusiame žemaičių miestelyje, ji ir leido paskutiniuosius 26-erius metus, iki mirties - 1968 m. rugpiučio 9 d. Per tą laiką, kaip liudija ją pažinojusieji, ji suaugo su tuo miesteliu ir jo žmonėmis, kurių džiaugsmas ir rūpesčiai buvo jai visada tokie artimi ir savi. Iš Tarybų valdžios J. Šukienė gavo pensiją, jai priklausė iš sesers paveldėtas žemės sklypas.

Ir sulaukusi gilios senatvės, J. Šukienė neprarado intereso gyvenimui, žmogui, svajonei. Ji susirašinėjo su K. Petrikiene ir kitais, domėjosi Amerikos draugais, teiraudamasi apie jų gyvenimą.

Ilsisi J. Beniusevičiūtė-Šukienė Papilės kapuose, gimtojoje žemėje, kuri gerbia jos atminimą. J. Šukienė - šviesi asmenybė gyvenime, veikloje, kūryboje - paliko gilų pėdsaką JAV lietuvių pažangiajame judėjime, jo istorijoje, jo tradicijose.

Įtraukęs į sukūrį mus.
Degė dienos ugnį, kaip iš molio formuojamos plytos,
Kurios guls
Į Rytojaus namus.

Aš žinau, — jūs truputį pavydit,
Kad mes brenDOM audroj,
Kad regėjom liepsnas iš artl.
Tik nereikia —
Ne jums mus, o mums teko jus pasivyti
Ir Bodlerą kartu su jumis baigti skaityti.

Gal todėl taip įdėmiai
Mes žvelgiam į jūsų neramiąją kartą,
Tarsi jūsų veiduos
Degių mūsų jaunystė gyva.
Noris būt su jumis
Ir, kaip taurę kadais neišgertą,
Jūsų džiaugsmą įtraukt į save.

Mes juk jautėm,
Berniokai madingi,
Mergaitės juokingos ir gražios,
Kad mums teks susitikti po mūsų, po vėtros k'aikios.
Ką gi, dekit, brangieji,
Žydėkit spalvingais vitražais.
Mes ir jūs —
Monolitas,
Iš žaismingų spalvų ir iš slenos pilkos.

Saulė pakilusi eina ratu
Ir leidžias į jūrą —
planingai.
Ir paukščiai pakrinka ir sukas kartu,
Paukščiai flamingai.

Išplauksim į saulėtą šalį —
namo.

Liūliuokit, laivai, laimingai.
Rankos paspaustos iš tolo pamos —
Liks krantas,
Liks rankos
Ir paukščiai — tiek daug,
Lig dangaus —
Flamingai, flamingai...

A. Miškinis

JUSTAS PALECKIS

TARYBINĖJ ŠEIMOJ ŠAUNIOJOJ

- Ištisi tūkstančiai metų praėjo nuo to laiko, kaip geriausieji žmonijos protai vargsta, sprenddami teoretinę problemą, ieškodami formų, kurios leistų tautoms be didžiausių kančių, be tarpusavių kovų gyventi draugiškai ir broliškai. Tiktai dabar, šią dieną, praktiškai dedamas pirmas akmuo ta kryptimi.

Taip kalbėjo M. I. Kalininas uždarydamas pirmąjį Visasąjunginį Tarybų suvažiavimą 1922 m. gruodžio 31 d.

Tikrai, per visą žmonijos istoriją dažnai būdavo keliamos mintys ar net daromi bandymai visas tautas sujungti. Nuo Aleksandro Makedoniečio iki Napoleono ir Hitlerio nekartą mėginta tautas ir valstybės pajungti jėga, jas užkariavus ir pavergus. Žinomos ir pastangos suvienytitautas religijos pagrindais. Tačiau tai buvo tuščios pastangos, netikę bandymai.

Nuo seniausių laikų ligšiol vyko ir tebevyksta aštrūs konfliktai ir karai įvairių tautų ir valstybių tarpe. Mūsų laikais nebaigiami karai vyksta tarp agresyvaus Izraelio ir jo puolaamų arabų šalių. Mažoje Kipro saloje nesibaigia kivirčiai ir susidūrimai tarp graikų ir turkų. Tai jau nekalbant apie kolonijinę jungą tebevelkančias tautas, apie rasinius persekiojimus Pietinės Afrikos Respublikoje, Rodezijoje, JAV ir kitur.

Todėl daugiatautės vieningos tarybinės įsikūrimas ant carinės Rusijos griuvėsių buržuaziniams galvočiams atrodė "mįsle" arba "stebuklu". Kaip jiems nesistebėti, jei per visą laiką jie pranašavo greitą žlugimą Lenino "išmonės" sujungti į vieningą valstybę tautas, kurios 1917 metais buvo atsilikusios kultūroje, įvairių prieštaravimų suskaldytos. Jei kapitalizmo klapčiukai tik pranašavo ir koliojo, tai jų bosai imperalistai siuntė savo armijas, ginklus ir pinigų, siekdami jėga sužlugdyti tarybų valdžią, "pasmaugti ją dar lopšyje", kaip sakė Čerčilis.

Tačiau niekais nuėjo interventų ir kontrrevoliucijos pastangos. Tarybinis "stebuklas" ne tik išsilaikė prieš ginkluotus puolimus, prieš badą ir blokadą, bet ir vis labiau stiprėjo ir klestėjo. Sužlugo ir bandymai izoliuoti, neigti, nepripažinti

Tarybinę valstybę. Nors ir kaip urzgė ir spiaudėsi kapitalistai, bet pagaliau įsitikino, kad ignoravimu ir nepripažinimu darbininkų ir valstiečių valstybės nesunaikins. Liaudies patarlė sako: "Nespiaudyk į vandenį, nes gali prireikti jį gerti". Ilgiausiai spiaudė amerikiečiai - tik po 15 metų, JAV pripažino Tarybų Sąjungą.

Ir štai jau 55 metai praėjo nuo pirmosios tarybinės respublikos - Tarybų Rusijos - įsikūrimo. Odabar iškilmingai paminime 50-metį istorinio įvykio - Tarybų Socialistinių Respublikų Sąjungos įkūrimo.

Tvirti ir teisingi buvo pagrindai, kuriais rėmėsi Tarybinė valstybė. Nenugalimos pasirodė marksizmo-leninizmo idėjos, įkvėpusios komunistų partijos vadovaujamą darbo liaudį į kovą už Spalio revoliucijos laimėjimą, už Tarybų valdžią. Greta politinių, ekonominių ir socialinių klausimų išsprendimo socialistiniais pagrindais, vienas svarbiausių tarybinės valstybės įsigalėjimo akstinių buvo lenininės nacionalinės politikos įvykdymas.

Jau netrukus po Spalio revoliucijos paskelbtoji "Rusijos tautų teisių deklaracija" užtikrino: tautų lygybę ir jų suverenumą; jų laisvo apsisprendimo teisę ligi atsiskyrimo ir savarankės valstybės sudarymo; panaikinimą visų ir visokių tautinių ir religinių privilegijų; laisvą Rusijos teritorijoje gyvenančių tautinių mažumų ir etnografinių grupių išsivystymą.

Tautų laisvė ir lygybė neatskiriamos nuo pačios tarybinės valdžios

esmės, nes ji susidarė kaip proletariato diktatūros valstybinė, politinė forma. . O tai reiškia, kad Tarybų valstybėje darbininkų klasė, susijungusi su valstietija, likvidavo senąją santvarką, panaikino galimybę žmogui žmogų ir tautai tautą eksploatuoti, išnaudoti. Tarybinėje santvarkoje į istorijos šiūkšlyną išmesta padvėsusi ideologija, kuri skirstė žmones į "aukštąsias" ir "žemąsias" rases. Jos vietoje įkūnyta lenininė ideologija, pripažįstanti tautų lygybę ir brolybę, nepaisant odos spalvos ar akių piūvio. Tokios politikos vykdymas pasidarė galimas tik nuvertus kapitalistinę santvarką ir laimėjus socializmui.

Pasinaudojant atsiskyrimo teise, greta Tarybų Rusijos susidarė atskiros Ukrainos, Baltarusijos, Lietuvos, Latvijos, Estijos tarybinės respublikos. Nors jos buvo savarankės, ir Tarybų Rusija pripažino jų nepriklausomybę, jas visas jungė bendri tikslai, bendros kovos ir socializmo statybos uždaviniai. Visa tai diktavo tampraus ryšio būtinumą. Kilus dideliame pavojui dėl interventų ir vidaus kontrrevoliucijos paaštrėjusių puolimų, 1919 m. birželio 1 d. susitarta dėl Rusijos. Ukrainos, Latvijos, Lietuvos ir Baltarusijos tarybinių respublikų karinės ir ekonominės sąjungos. Visas jėgas sutelkus, pasisekė sutriuškinti kontrrevoliuciją ir išvaryti interventus iš tarybinės žemės. Deja, nepasisekė tik apginti Pabaltijo respublikų prieš dideles interventų ginkluotas pajėgas.

Savo laisvę apgynusios tarybinės

SVIESA, Nr. 1, 1973 m.

respublikos vis labiau glaudėsi. Lenino pasiūlymu 1920 m. sudarytos dvišalės sutartys tarp Rusijos, Ukrainos, Baltarusijos, Armėnijos, Azerbaidžiano, Gruzijos tarybinių respublikų. Jų atstovai įėjo į Visarusijos Centrinį Vykdomąjį Komitetą. O 1922 metais, pasibaigus pilietiniam karui, pereita prie naujų valstybinio bendradarbiavimo formų.

Dėl tų formų iškilo nuomonių skirtumų. Stalino siūlytu projektu buvo numatyta visas kitas respublikas įjungti į Rusijos Federaciją autonominių respublikų teisėmis. Tačiau Leninas sukritikavo tą projektą ir pasiūlė visai naują sąjungos formą. Būtent, kad Rusijos Federacija ir visos kitos respublikos įeitų lygiomis teisėmis į naują valstybinį junginį - Tarybų Socialistinių Respublikų Sąjungą. Tas Lenino planas susilaukė visuotino pritarimo tiek visų respublikų vadovybėje, tiek po visą šalį įvykusiųose darbo žmonių mitinguose.

Istorinę 1922 m. gruodžio 30 d. iš ryto susirinkusios delegacijos pasirašė sutartį, pagal kurią Rusijos Federacija, Tarybų Ukraina, Tarybų Baltarusija ir Užkaukazės Federacija (Armėnija, Azerbaidžianas ir Gruzija) susitaria įeiti į Tarybų Socialistinių Respublikų Sąjungą. Tos dienos vakare prasidėjęs pirmasis Visasąjunginis Tarybų suvažiavimas patvirtino tą sutartį, priėmė Deklaraciją apie TSR Sąjungos sudarymą ir išrinko TSRS Centrinį Vykdomąjį Komitetą - aukščiausią Tarybų valdžios organą.

Lietuva, Latvija ir Estija liko už

tos Sąjungos ribų, nes apie 20 metų jos buvo atskirtos nuo broliškų tarybinių respublikų. Tarptautinės intervencijos ginkluotosios jėgos - vokiečių divizijos, lenkų legijonai, baltagvardiečių bandos ir samdiniai iš įvairių šalių - nulėmė buržuazijos įsigalėjimą Pabaltijy.

Skurdžioje padėtyje atsidūrė Lietuvos darbo žmonės buržuazijos valdžioje. Silpna pramonė menkai tesivystė. Dešimtys tūkstančių bedarbių slankiojo miestuose, o kaime apie 300 tūkstančių žmonių rankos buvo atliekamos, nereikalingos. Apie 100 tūkstančių žmonių emigravo į tolimus kraštus. Iluzorinė "nepriklausomybė" džiugino tik išnaudotojų klases, bet darbo žmonėms ji buvo pamotė. Iš esmės Lietuva virto užsienio kapitalistų pusiau kolonija. Melagingi buvo ir buržuazijos pažadai dėl "laisvės, lygybės, brolybės". O 1926 metais valdžią smurtu užgrobė fašistiniai elementai, atėmė iš darbo žmonių bet kokias demokratines teises. Vilniaus kraštą pagrobė ponų Lenkija, o vėliau Hitleris paglemžė Klaipėdos kraštą.

Tačiau ir žiauraus teroro sąlygomis Lietuvos darbo žmonės, komunistų partijos vadovaujami, nenustojo kovoje prieš engėjus. Su viltimi jie žvelgė į Tarybų Sąjungą, kuri susilaukė vis didesnius laimėjimus. Tarybų Sąjunga nuolat rėmė Lietuvos interesus. Žlugus ponų Lenkijai, 1939 metais iš Tarybų Sąjungos rankų Lietuva atgavo savo sostinę Vilnių.

Tad ir suprantama, kad Lietuvos darbo žmonės dideliu džiaugsmu suti-

ko 1940 metais Tarybų valdžios atkurimą ir grįžimą į gimtąją Tarybų Sąjungos šeimą. Jie gerai suprato, kad tarybinėje santvarkoje galės likviduoti gėdingą atsilikimą, išbristi iš skurdo ir tamsos.

Tarybinės tautos jau toli buvo nuėjusios pažangos keliu, teko jas vyti. Štai Vidurinės Azijos tautos, buvusios beveik visai neraštingos, iškilo į kultūringiausių tautų eilę. Tarybų Uzbekija 10-čiai tūkstančių gyventojų turi daugiau studentų negu Anglija, Prancūzija, Vakarų Vokietija. Tai įvyko per trumpą laiką. Tuo tarpu Lietuva buržuazijai valdant negalėjo pakilti iš atsilikimo. Beveik ketvirtadalis gyventojų buvo beraščiai, o didžioji dauguma – mažaraščiai, nes tik maža dalis vaikų tegalėjo išeiti visą skurdžią pradžios mokyklą. Žurnalas "Mokykla ir gyvenimas" 1938 m. rašė, kad iš 90 mokylų Šiaulių apskrityje pradinę mokyklą baigė tik 9% visų mokinių. Gimnazijų buvo tik 69, o progimnazijų – 27, viso mokinių apie 27,600. Per buržuazijos valdymo metus aukštosios mokyklos išleido tik apie 3,500 žmonių, iš jų 303 inžinierius. O buržuazija rėkavo apie "inteligentų perteklių"! Buvo net kuriama draugija inteligentams bedarbiams šelpti.

Tuo tarpu Tarybų Lietuvoje veikia aštuonmetis privalomas mokslas, o dabar einama prie vidurinio. 1972 metais bendrojo lavinimosi vidurines mokyklas baigė apie 23 tūkstančiai, o su technikumais – 35 tūkstančiai mokinių. Aukštasis mokyklas pokario metais baigė apie 97 tūkstančiai žmo-

nių, jų tarpe 20 tūkstančių inžinierių. Mokytojų skaičius palyginti su 1939 metais išaugo keturis kartus. Tai milžiniška pažanga, apie kokią ir svajoti negalėjo. Ir niekas nesiskundžia inteligentų pertekliumi. Dar daug galima kalbėti apie laimėjimus mokslo, meno, literatūros ir kitokiose srityse, bet jie plačiai žinomi.

Visi mūsų respublikos laimėjimai susiję su tarpusaviu mūsų tarybinių tautų ir respublikų bendravimu. Geri draugai dalinasi visu, ką jie turi. Taip daro ir tarybinės tautos. Nuo pat pirmųjų tarybinės valstybės įsikūrimo metų didžioji rusų tauta pradėjo teikti nesavanaudišką pagalbą atsilikusioms tautoms. Lenino nurodymu rusų, ukrainiečių ir kitų tautų darbininkai, inžinieriai, mokytojai važiavo į Vidurinę Aziją, Užkaukazę ir kitus pakraščius, vežė ten fabrikus, kūrė mokyklas. Tai padėjo tautoms pakilti, sukurti savąją pramonę, išugdyti nacionalinius kadrus, plėsti švietimą. Komunistų partijai rūpėjo likviduoti nelygybę, kuri susidarė dėl carizmo kolonijalinės politikos. Tik ekonominio ir kultūrinio atsilikusių tautų pakilimo salygomis galėjo įvykdyti pažadą apie tautų ir žmonių laisvę ir lygybę.

Tokios politikos dėka Kirgizija, Kazachija, Turkmėnija, Baltarusija, Moldavija ir kitos respublikos pasiekė didelio suklestėjimo. Broliškos pagalbos dėka nepaprastai pakilo ir Lietuvos pramonė. Buržuaziniiais metais jos pramonės produkcija padidėjo tik 2,6 karto palyginti su 1913 metais, o 1971 metais tas padidėji-

ŠVIESA, Nr. 1, 1973 m.

mas pašoko ligi 87 kartų, gi palyginti su 1940 metais - 34 kartus.

Vieningoje laisvųjų ir lygiateisių šeimoje lietuvių, kaip ir kitos tautos atsigavo, išsitiesė, atrado savo laimingą likimą, susilaukė amžinų svajonių įsikūnijimo, įgijo tikrą nepriklausomybę. Didžioje tamsoje ir skurde tūnojusios tautos įžengė į nuostabų šviesos ir palimos pasaulį naujoje socialistinėje visuomenėje, kurioje žmogus žmogui ir tauta tautai brolis ir draugas. Šioje visuomenėje kiekvienas pilietis, būdamas savo tautos nariu kartu jaučiasi ir visos didžiosios Tarybinės tautos nariu.

Garbingą savo 50-metį Tarybų Sąjunga švenčia kaipo viena galingiausių pasaulio valstybių, turinti didžiausią autoritetą tarptautinėje politikoje. Vykdydama uždavinį, kurs buvo iškeltas I Visasąjunginiame Tarybų suvažiavime, Tarybų Sąjunga savo autoritetą ir įtaką panaudoja taikos stiprinimo labui, stengiasi paveikti tarptautinę padėtį ir pakeisti ją darbo žmonių labui. Tas uždavinys 1922 metais atrodė neįgyvendinamas, fantastiškas, o šiandien jis realiai vykdomas.

Tarybinių tautų draugystė nugalėjo visus socializmo statybos sunkumus, išlaikė visus išbandymus, kurių didžiausias buvo Tėvynės karas prieš fašistinius grobikus. Tarybinės tautos ne tik sutriuškino hitlerininkus, išvadavo savo šalį, bet ir padėjo išvaduoti ir išgelbėti daugelį kitų šalių ir tautų. Niekada neužmiršime, kad lietuvių tauta tik dėka didžiosios pergalės, dėka broliškų tautų paramos

išgelbėta iš pražūties, kurią jai ruošė hitleriniai budeliai.

Niekais nuėjo visi tauškalai ir šmeižtai, kuriuos atkakliai skleidė apie Tarybų šalį ir komunistų partiją įvairūs antikomunizmo biznieriai, kapitalistų samdiniai. Apsimelavo visi "pranašai", taip dažnai skelbę, kad tarybų valdžia neužilgo žlugs, kad socialistinė santvarka tėra nereali fantazija, kad Tarybų Sąjunga subyrės nuo pirmo rimto smūgio, o jos tautos susipiaus savo tarpe. Kaip pernykštis sniegas dingo, prasmego nežinion tie pranašautojai ir šmeižikai, linkėję viso blogo bolševikams ir Tarybų valdžiai. Tas pats likimas laukia ir tų, kurie dar šią dieną bando tęsti tą nešvarų, dvokiantį biznį, kurs teršia ir nuodija orą.

Viso pasaulio dorieji žmonės su pagarba ir meile žiūrį į Tarybų Sąjungą kaipo į didingą žmonijos švyturį, į galingą taikos ir laisvės tvirtovę. Tarybinių tautų šaunioji sąjunga, suvienyta išminties ir draugystės ryšiais, marksizmo-leninizmo mokslo pagrindais, kilniomis internacionalizmo idėjomis, yra didžiu tautų taikaus sambūvio pavyzdžiu.

Sveikindamas gausiąją Lietuvos žmonių šeimą Tarybų Sąjungos 50-mečio šventės proga, nuoširdžiai linkiu sėkmės kilniame jaunosios kartos auklėjimo darbe. Tegul jaunoji karta ruošiasi gyvenimui, suprasdama, kad nuo jos išminties, gero darbo ir elgesio, nuo jos pasiryžimo priklausos tolimesnis mūsų tautos ir visos mūsų šalies suklestėjimas, gerovė ir laimė.

ALGIMANTAS BALTAKIS
VLADUI MOZŪRIŪNUI

Ak, mielas Vladau,
pasakyk, ar atmeni,
kada padėjai savo gatvel
pirmą akmenį!

Gal tą lemtinę,
neužmirštamą akimirką,
kai jaunos rankos lipidė
pirmąjį atsišaukimą.

Gal būt, tada,
kai pirmą kalbą pasakel,
prasidedančią dideliu žodžiu:
„Draugail“

O gal tuomet,
kai apkasuos rašel,

Tegu girdi

Lyg pagonis klaupsiuosi ant kelių
Prieš balčiausiąjį laukų berželį,

Klaupsiuosi ant kelių lyg pagonis
Prieš žaliuojančius gimtinės klonius,

Prieš pavasarį dirvoną ralkomą
Ir prieš gandrą, tupintį ant kraigo,

Senas akmenskaldys

Žingsniuoja iš lėto jis kaimo keliu,
Artėdamas kyta kaip kalnas.
Suskaldęs daugybę kietiausių uolų,
Į lazda jau remiasi delnas.

Atvėso širdis ir jėga nebe ta,
Praėjus gyvenimą ilgą.
Ir prakaitas bėga randuota kakta,
Barzdoj sidabrinėj sužvilga.

Visur jo namai, kur eini, kur žiūri,
Dabar jis po vieną juos lanko.
Jau akys pailso, ranka nestipri, —
Tik lazda bespaudžia toj rankoj.

Kas žingsnis širdis suplazdena lėtal,
Lyg sparnas — pavargęs, be mosto.

EDUARDAS MIEŽELAITIS

Sodauta - paukštė ir sodo saugotoja

Kūdikystėje labai dar žvaigždėta.
Kūdikystėje erdvu ir laisva.
Kūdikystėje kupso balti ir kuproti
Kalp senis Šaltis medžiai.

Kūdikystėje tiso balti paukščių
Šešėliai. Bet čia dar neišaušę.
Saulė dar čia netekėjusi.
Palauksiu Išaušrio.

Kūdikystėje švino mėgu dar mėga
Mano švininiai kareivėliai,
Medniu mėgu obuolmušis mano
Žirgas ir saldžiu mėgu — visi
Miškuos mano sugauti paukščiai.

Tik nemiega mano kūdikystėje
Viena baltų mano sodų saugotoja
Sodauta rūta, sodaitytėlė.

Su ja ir pasėdėsiu
Už vaišų stalo.

* * *

Ir ankstų rytą, ir vėlų vakarą
Slovinau grlų karelvį sakalą.

Grlų sparnuotas karelvis, raibas
Sakalas mano; švaistės — kalp žalbas.

Nutūpė grlų karelvis į ažuolo
Žallą karūną — pallestą pašalo.

Jojo per grlų karališkas raitas.
Lankstė šakas jo šaudyklės aidas.

Ir nusitakė į raibas
Plunksnas — patalkė
Į mirštamą
Sakalo širdį.

Brolis, o vis
Dėlto broli
Nušovė. . .

Galva nukrito
Kalp žvalgždė,
Ištryško kraujas
Kalp vanduo,

Kur galva krito —
Blizga rasa,
Kur kraujas tiško —
Auga tiesa.

Nebelliko sakalo, nebelliko narslojo.
Liko tik narsios ir gražios dainos.
O ir tos pačios po girlią barstomos —
Kalp sakalo plunksnos raibos.

Guli išsirikiavę po žemėmis
Kareiviai. Šalia pasidėję
Kardus kalavijus ir žalvario
Šalmus. Kareiviai miega.

Nekelkim jų kasdieniška aimana.
Sugaudžia laikas. Žemėtas
Paukščių akis jie atmerkia. Ir elna,
Ir lenklas jiems visas Miestas.

Sodauta, Sodauta,
Gulbę sugauta,

Sodauta, Sodauta,
Sakalą nušauta,

Sodauta, Sodauta,
Juodvarnio nelaukta,

Sodauta, Sodauta,
Gegužė vai rauda,

Sodauta, Sodauta,
Aišku, širdį skauda,

Nenuleisk, Sodauta,
Sparnų, kai skauda.

Kėlei baltus sparnus —
Liepsnos prarijo,

Kėlei raibus sparnus —
Mirtis pasivijo,

Kėlei juodus sparnus —
Krauju pasruvo,

Kėlei pilkus sparnus —
Už eglės užkliuvo,

Išmėgink dar vienus —
Gintaro sparnus,

Gal šitie pakels
Aukščiau už anuos.

Tik nesuglausk —
Svarbiausia! — sparnų.
Tik — svarbiausia! —
Nenuleisk sparnų.

Skrydis dar tolimas
Ir dar reikės
Gero sparno ir proto,
Širdies ir akies.

Visos šios žemės paukštės
Margos, raibos ir gražios,
Tu viena gintarinė.

O dabar pakelki
Gintaro sparnus,
Sodauta!

Soduos jau aušta.

Ir putoja sklīdinas obuolinio
Saulėtekio vyno šį rytą toks
Apskritas padangės taurės
Obuolys. Ir žvaigždėta puta
Pilasi per kraštus.

Pridėslu rausvą padangės krištolą
Prie lūpų.

Man gražus tavo žydintis
Vardas Sodauta. . .

JUOZAS MICKEVIČIUS

Zigmas Angarietis, 1909 metai

1928

metais Lietuvos Komunistų partija pasiuntė mane į TSRS mokytis. Po visokiusių nuotykių Vokietijos uostamiestyje Hamburge nelegaliai sėdau į laivą ir atplaukiau į Leningradą, o iš ten traukiniu atvažiavau į Maskvą.

Iš prisiminimų apie Zigmą Angarietį

Zigmas Angarietis nebuvo asketas, kaip kai kas linkęs teigti. Tai buvo žmogus, visas savo jėgas, visas mintis, visą laiką paskyręs partijai. Jos draugai buvo jo draugai, jos priešai — jo priešai. Darbe jis būdavo griežtas, ypatingai reiklus, o laisvalaikiu kuklus ir linksmas.

Ten turėjau prisistatyti LKP atstovui prie Kominterno Vykdomojo Komiteto Zigmui Angariečiui. Dirbdamas pagrindinį darbą Lietuvoje, buvau daug girdėjęs apie šį žmogų, kuris drauge su Vincu Kapsuku vadovavo LKP, buvau skaitęs nemažą jo raštų, todėl, eidamas pas jį, smarkiai jaudinausi.

Tačiau pirmą kartą su Z. Angariečiu aš susitikau LKP atstovybės būstinėje, M. Gorkio gt. (anksčiau Tverskaja) 36, „Liukso“ viešbutyje, kur viename iš trečiojo aukšto kambarių gyveno ir dirbo Z. Angarietis. Čia jis priiminėdavo atvykusiuosius. Įlėjęs į kambarį, pamačiau vidutinio ūgio vyriškį su barzdele ir žilsterėjusiais, aukštyn sušukuotais plaukais. Jis stipriai paspaudė ranką, iš karto pradėjo klausinėti apie darbą Vokietijoje, iš kur aš atvykau, apie padėtį Lietuvoje.

Trumpo pirmojo pokalbio metu Z. Angarietis paliko man griežto ir labai reiklaus žmogaus įspūdį. Ypatingai įstrigo atmintin gyvos ir veriančios plieno spalvos jo akys.

Besimokydamas KUNMZ'e, neretai matydavau Zigmą Angarietį, kuris dėstė LKP istoriją, skaičiau jo straipsnius, brošiūras, bet artimiau su juo susipažinau tikrai 1931 metais.

Tų metų rudenį pradėjau dirbti techniniu sekretoriumi LKP atstovybėje prie Kominterno. V. Kapsukas buvo Kominterno Vykdomojo Komiteto narys, o Z. Angarietis vadovavo Kominterno Internacionalinės kontrolės komisijai.

Z. Angarietis buvo talentingas ir labai produktyvus publicistas. Šiandien, tur būt, nebeįmanoma surinkti viso to, ką jis pasirašė įvairiomis slapyvardėmis. Žinau, kad tais metais jis užpildydavo daugelį „Komunisto“ žurnalo ir kitų komunistinių leidinių puslapių. Z. Angarietis gerai žinojo padėtį Lietuvoje, darbo žmonių gyvenimą, partijos darbą ir jos poreikius.

Zigmas Angarietis labai mėgo beletristiką. Jis įdėmiai sekė tarybinės literatūros naujienas.

Sekmadieniai Z. Angariečiui skirdavosi nuo paprastų dienų tikrai tuo, kad jis nuo pat ryto sėsdavo prie rašomojo stalo. Jis galėdavo neatsitraukdamas dirbti ištisą dieną, nebent retkarčiais paprašydavo: „Vyrai, iškepkit blynų“. Blynus jis ypatingai mėgo.

Tačiau vasaros metu mums kartais pavykdavo prikalbinti jį sekmdienį išvykti į užmiestį. Mes tai darydavom sąmoningai, kad atplėštume mūsų „senį“ nuo rašomojo stalo ir priverstume nors kiek pailsėti. Elektriniu traukiniu važiuodavome į Pamaskvę, vaikštinėdavome po nuostabius miškus, paupiais.

Kiekvieną vasarą porą savaitių pagyvendavome Pamaskvės vasarnamyje, dažnai lankydavomės pas draugus. Zigmas Angarietis ir draugijoje likdavo toks pat principingas, kaip ir partiniame darbe.

Dalyvaudavome ir Maskvos lietuvių klubo iškylose. Zigmas Angarietis pasinaudodavo proga pavėsingoje miško pievelėje papasakoti apie politinę padėtį Lietuvoje, pakomentuoti naujausius įvykius.

Savo tiesumu ir principingumu Z. Angarietis įsigijo visuotinę pagarbą ir didelį pasitikėjimą.

Vieninteliame mūsų kambaryje retkarčiais vykdavo LKP CK Plenumai, įvairūs pasitarimai bei posėdžiai. Z. Angarietis dažniausiai ruošdavo jiems rezoliucijų, nutarimų projektus, atsisėdęs prie stalo krašto ir savo bloką įskaitoma rašysena padengdamas siaurus popieriaus lapelius.

1933 metų pavasarį aš išvykau pogrindiniam darbui į Lietuvą.

Kai 1935 metų vasaros pabaigoje su grupe draugų — iškeistų politikallnių — parsiskridau į Maskvą, Zigmas Angarietis šiltai sutiko mus. Plieninis jo akių spindesys neužgeso, tikrai barzdoje ir galvos plaukuose prisidėjo daug baltų gijų. Jis buvo toks pat paprastas, draugiškas, kuklus ir reiklus, kaip ir anksčiau.

Taurus, principingas, be galo atsidavęs Partijai — toks liko mano atmintyje Zigmas Angarietis, vienas iš LKP kūrėjų ir jos vadovų.

M. Kopernikas

MIKALOJUS KOPERNIKAS - DIDYSIS MOKSLO REVOLIUCIONIERIUS

(500 m. gimimo sukakties proga)

ANTANAS JUŠKA, Astronomas

1973 metų pradžioje visas pasaulis iškilmingai pažymės pusės tūkstančio metų jubiliejų nuo Mikalojaus Koperniko gimimo dienos.

Ypač šioms iškilmėms atsidėję ruošiasi Lenkijos Liaudies Respublikos darbo žmonės. Juk dabartinėje lenkų žemėje, Torunės mieste, 1473 metų vasario 19 d. atėjo į pasaulį jauniausias iš keturių Kopernikų vaikų - būsimasis astronomas Mikalojus.

JAUNYSTĖS METAI

Pradžios mokslą Mikalojus gavo gimtojo Torunės miesto parapijinėje mokykloje. Tiksliai nežinoma, kur jis mokėsi toliau - Chelmo ar Vloclaveko katedros mokykloje. Baigusį kažkurią iš tų mokyklų aštuoniolikmetį jaunuolį dėdė - Varmijos vyskupas Lukas Vodzenrodė - išsiuntė studijuoti į Jogailos universitetą Krokovoje.

Jogailos universitetas tais laikais buvo vienas žinomiausių Vidurio ir Vakarų Europoje. Į jį studijuoti vyko lenkai, lietuviai, čekai, vengrai, vokiečiai. Koper-

niko studijų laikais matematikos, fizikos, astronomijos mokslus čia dėstė net šešiolika profesorių bei jų asistentų.

Po penkerių metų studijų Krokovoje Mikalojus Kopernikas su savo broliu Andriejum 1496 m. išvyko toliau mokytis į Italiiją, garsėjusią savo universitetais. Dėdės skatinamas, Bolonijoje jis turėjo studijuoti bažnytinę teisę. Tačiau Mikalojus ją nesižavėjo ir toliau pagrindinį dėmesį skyrė astronomijai, kurią jis labai pamėgo. Bolonijoje Kopernikas susibičiuliavo su žinomu astronomu D. M. Novara (1454-1504) ir kai kuriais kitais mokslininkais. Novara išmokė Koperniką stebėjimo ir matavimų dangaus skliaute meno. Pasinaudodami proga, kai 1497 m. kovo 9 d. Mėnulis užtemdė šviesią Aldebarano žvaigždę, jie nustatė, priešingai Ptolomėjaus teigimui, kad Mėnulio nuotolis priešpilnyje ir pilnatyje yra vienodas. Tokiu būdu bene pirmą kartą buvo pajudintas Ptolomėjaus autoritetas.

Varmijos kapitula, suprantama, su dėdės vyskupo pagalba, išrinko Mikalojų Koperniką kanauninku. Davusi lėšų tolesniam mokslui, ji įpraeigojo Koperniką

SVIESA, Nr. 1, 1973 m.

studijuoti dar ir mediciną. Pagaliau, 1503 m. gegužės 31 d. jis gavo teisės daktarata ir toliau tęsė medicinos, astronomijos ir matematikos studijas. Teologijos jis niekuomet nestudijavo, aukštesniųjų kunigų šventimų nebuvo priėmęs, bet kaip kanauninkas turėjo tam tikrų administracinių pareigų ir garantuotų pajamų.

KOPERNIKAS DIRBA

1504 m. Mikalojus Kopernikas grįžo iš Italijos. Dėdė vyskupas pasiėmė jį į Lidzbarką savo sekretorium, gydytoju ir patarėju. Su dėde jis sutarė, todėl galėjo daug laiko skirti astronomijai bei matematikai.

1512 m., mirus globėjui, Kopernikas turėjo persikelti į kapitulos buveinę - į Fromborką, seną prūsų gyvenvietę prie Baltijos jūros. Apsigyveno viename kampiname katedrą juosusio mūro bokšte. Fromberke Kopernikas tęsė stebėjimus ir tobulino pagrindinį savo darbą apie Visatos sandarą.

Netrūko Kopernikui darbo ir kapituloje. Administruodamas jos dvarus ir kitus turtus, jis arti susidūrė su baudžiauninkų, amatininkų ir kitų miestelėnų buitimi. Jis kruopščiai tyrė liaudies gyvenimą ir stengėsi jai padėti ne tik kaip administratorius, bet ir kaip gydytojas.

Nežiūrint to, kad apie Koperniko idėjas žinojo tik siauras šviesesnių žmonių ratas, naujas Visatos sąrangos modelis pasiekė Italijos ir Vokietijos mokslininkus. Jaunas Vitenbergo (Vokietija) protestantų universiteto matematikos profesorius J. Retikas (1514-1574) pasiryžo vykti į tolimą Fromborką, kad arčiau susipažintų su drąsiu mokslininku ir jo pažiūromis. Atvykęs jis įsitikino Koperniko teisumu, atidžiai išstudijavo jo sistemą ir net prisidėjo prie galutinio didžiosios Koperniko knygos apie Visatos sandarą redagavimo.

J. Retikas 1540 m. parašė ir Gdanske išspausdino "Pirmąjį pasakojimą" apie Koperniko darbą.

Tokiu būdu Žemės nuvertinimas, jos iškėlimas iš Visatos centro į Veneros ir Marso planetų tarpą, pasidarė daug plačiau žinomas. Kaip ir reikėjo laukti, vieni Koperniko mokslą sutiko su didžiausiu susidomėjimu, kiti - svyravo, pripažinti jį ar nepripažinti, treči - išjuokė. Tik bičiuliams pavyko įtikinti Koperniką atiduoti spaudai didįjį veikalą "Apie dangaus sferų sukimąsi". Pasakojama, kad dėl insulto paraližuotas Kopernikas prieš mirdamas (mirė 1543 m. gegužės 24 d.) dar gavo pamatyti savo nemirtingąjį kūrinį atspausdintą.

KOPERNIKO MOKSLO REIKSMĖ

Koperniko atradimų reiksmė glūdi ne tiek tame, kad jis įrodė, jog ne Žemė yra pasaulio centras, kiek radikalioje pažiūroje į kosmosą revizijoje. Iki jo dangaus kūnai buvo laikomi kitokios prigimties, negu Žemės. Daugelio viduramžių, mokslo atstovų nuomone, dangaus sferas su žvaigždėmis ir planetomis suką inteligencijos, kitaip sakant, angelai.

Kopernikas pagrįstai laikomas ne vien heliocentrinio pasaulėvaizdžio kūrėju, bet ir naujosios astronomijos, paremtos stebėjimais ir matematiniais įrodymais, pradininku. Kopernikas pirmas nustatė teisingus santykinius planetų atstumus nuo Saulės ir nukėlė žvaigždes į negirdėtas tolybes. Planetų ir žvaigždžių tikrų atstumų dar nebuvo galima išmatuoti, nes dar nebuvo teleskopo ir kitų tiksliams matavimams reikalingų priemonių. Kopernikas sudarė daugiau kaip 1,000 šiaurinio dangaus žvaigždžių katalogą ir paruošė medžiagą tikslesniems planetų padėties skaičiavimams.

Koperniko pateiktas naujas pasaulėvaizdis sunkiai skynėsi pripažinimo kelią.

Tačiau žymiausi XVI-XVIII amžių mokslininkai - Kepleris, Brunas, Galilėjus, Niutonas ir daugelis kitų toliau vystė ir tobulino Koperniko teoriją.

Labiausiai priešinosi naujo pasaulėvaizdžio modeliui krikščionių religijų atstovai. XVI amžiaus pabaigoje ir XVII amžiaus pradžioje katalikų bažnyčios inkvizicija iškėlė bylas Brunui ir Galilėjui ir juos žiauriai pasmerkė. Koperniko knyga buvo taip pat įtraukta į katalikams draudžiamųjų skaityti knygų sąrašą. Iš šio sąrašo ji buvo išbraukta tik XIX amžiuje.

Į Lietuvą pirmieji Koperniko knygos egzemplioriai, tikriausia, pateko per Retiką, kuri laiką gyvenusį Vilniuje ir dirbusį Lietuvos didžiojo kunigaikščio sekretoriumi. Lietuvos kolegijose ir Vilniaus universitete kai kurie dėstytojai bei profesoriai buvo susipažinę su naujuoju pasaulėvaizdžiu ir dalis jų jam pritarė.

Bronius Mackevičius

Žmogaus portretas

Žmogus...
 Gimem. Ir ėmėm. Ir davėm mes.
 Nykom. Likom gyvi po mirties... —
 Nei trimis, nei penkiais matavimais
 Nei šreikiš žmogaus prigimties.
 Kad suprastum,
 Kas žvilgsnyje slepiasi,
 Reikia visą Visatą suprast.
 Rast atodūsių ryšį su lapais,
 Lapų ryšį su kosmosu rast.
 Kad galėtum suprast ir išgirsti,
 Kas kitam taip be galo skaudu, —
 Reik mylėti,
 Kitu reik pavirsti,
 Savimi pasiliekant kartu.

Kaimas

Mūro pirkios... Motoriniai greičiai...
 Ir gitarų trenksmas — pabarėj...
 Tik lakštuotės ritmo čia nekeičia.
 Tik nakčia pražilę ežerai

Baukščiai virpa ajarų blakstienom,
 Sugraudinti siaudžiančių javų.
 Tai iš žemės
 Žiemkenčių antenom
 Grįžta žodžiai sėjusių tėvų.

Amžių dvelksmą geriame mes godžiai
 Pirmą „myliu“
 Sodžiuoj tardami.
 Ir pajuntam, kaip madingi žodžiai
 Krinka čia, lyg paukščiai svetimi.

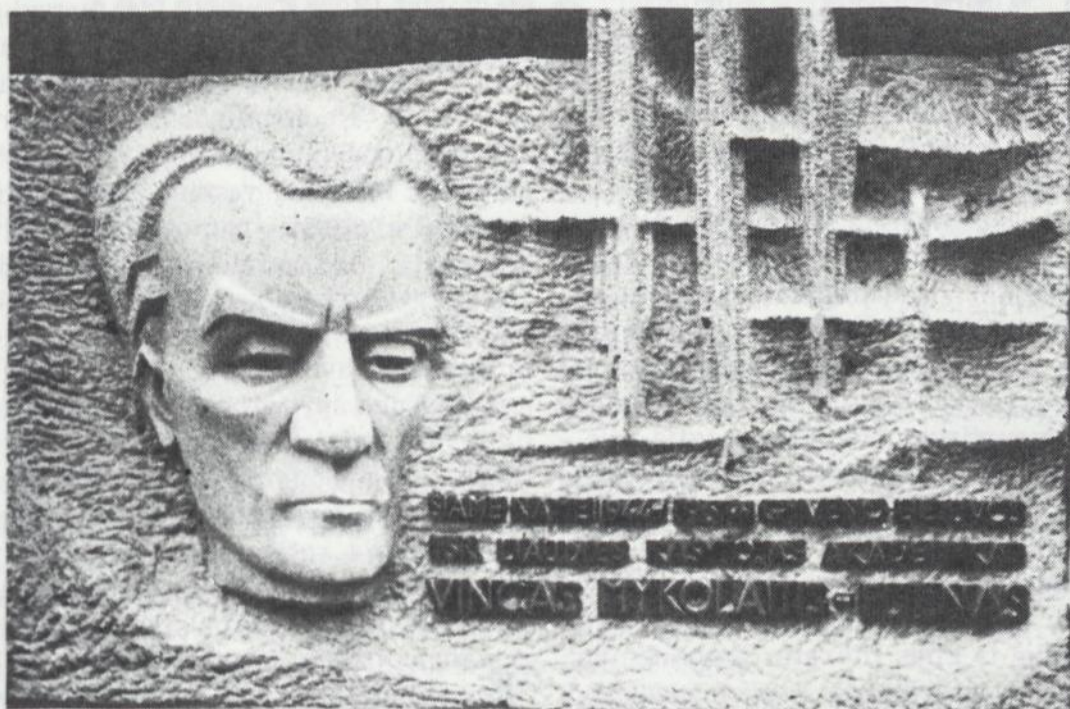
Gimtas dūmas ir javų brandumas
 Per atstumą sušaukia savus.
 Žemės tiltu gula paprastumas,
 Jungdamas su darbu likimus:

Keisis daug kas. Amžiai nei mašinos
 Įkvėpimo nepakeis širdies.
 Ir kvėpės medum palaukėj žienas...
 Ir ruduo bers mylintiems žvaigždes...

Stabilumas ir metamorfozė.
 Ir pradžia —
 Kaip tąsa pabaigos.
 Erškėčiuota kelionė į grožį,
 Į nežinomą žemę —
 Žmogus.
 Nes ir baloj saulėtekis žiba,
 Nes ir saulėje būna dėmių, —
 Kaip vaikai
 Atsiranda kūryba,
 Kad po gimdymo virstų
 Džiaugsmu.

EUGENIJUS MATUZEVIČIUS

Didelis kūrybos įnašas

Minint lietuvių literatūros klasiko Vinco Mykolaičio-Putino 80-ąsias gimimo metines, Vilniuje, Liepos 21-osios gatvėje, prie namo, kuriame 1944-1967 metais gyveno rašytojas, iškilmingai atidengta paminklinė lenta. Jos autorius - dailininkas K. Patamsis. M. KURAIČIO nuotr.

Kai mąstai apie lietuvių literatūros vystymąsi ir raidą nuo 1910-1911 metų, - kiekvieną kartą prieš akis labai ryškiai iškyla įžymiojo lietuvių rašytojo Vinco Mykolaičio Putino (1893-1967) vardas, kuris glaudžiai susijęs su visu literatūriniu bei kultūriniu Lietuvos gyvenimu.

Ilgame ir dideliame kūrybos kelyje V. Mykolaičiui-Putinui teko išgyventi nemažą sunkių lūžių, nusivylimų, vidinių kančių, ieškojimų ir džiaugsmo.

Kaip teisingai yra pažymėjęs akademikas K. Korsakas, "V. Mykolaičio-Putino nueitasis gyvenimo kelias - tai daugumai XX-ojo amžiaus lietuvių inteligentų būdin-

gas gyvenimo kelias, pažymėtas istorinių įvykių nulemtais vingiais, klaidžiojimais bei suklydimais, giliais idėjiniais prieštaravimais, pagaliau išsprendžiamais tarybinės santvarkos sąlygomis socialistinės pasaulėžiūros įsisavinimu, atsistojimu į aiškų, tiesų, Komunistų partijos rodomą kelią".

Pradėjęs savo kūrybinį kelią 1911 m., V. Mykolaitis-Putinas lietuvių literatūros istorijoje išvarė nepaprastai gilią ir reikšmingą vagą. Su jo vardu susijusi beveik visa XX amžiaus lietuvių literatūros raida, jos svarbūs idėjiniai bei meniniai ieškojimai, lūžiai ir laimėjimai. Geriausi jo kūriniai poezijos, romano, dramaturgi-

jos žanruose, vertimų, kritikos ir literatūros mokslo srityse turėjo ir turididžiulę reikšmę visos lietuvių literatūros raidai ir jau įgijo klasikinę svarbą. Jo romanai "Altorių šešėly", "Sukilėliai" ir kiti kūriniai garsina lietuvių literatūrą toli už respublikos ribų. . .

Vinco Mykolaičio-Putino nebėra gyvųjų tarpe. Jis mirė 1967 metais, palaidotas Vilniuje, Rasų kapinėse.

Peržvelgdamas visą ilgą rašytojo nueitą kelią, skaitydamas jo raštus, nuoširdžiai gėriesi V. Mykolaičio-Putino erudicija ir intelektu, jo širdies ir proto taurumu, jo talento platumu ir šakotumu. Jis buvo puikus poezijos meistras, labai daug kuo praturtinęs lietuvių poeziją, jis - prozininkas, romanistas, sukūręs tokius neužmirštamus ir reikšmingus kūrinius, kaip "Altorių šešėly" "Sukilėliai". Jis dramaturgas, suvaidinęs svarbų vaidmenį lietuvių dramaturgijos ir teatro raidoje. Jis žymus ir gilus literatūros tyrinėtojas, literatūros istorikas ir kritikas, daug jėgų ir daug metų paskyręs šiam darbui, padėjęs išaugti ir subręsti ne vienai literatūros tyrinėtojų bei kritikų kartai.

Be to, V. Mykolaitis-Putinas yra daug išvertęs (ypač pokario metais) į lietuvių kalbą kitų tautų poezijos kūrinių. Šiame darbo bare pagrindinė vieta tenka didžiojo lenkų poeto Adomo Mickevičiaus kūrybai, kurią V. Mykolaitis-Putinas buvo pamėgęs nuo pat savo jaunystės dienų. Lietuvių skaitytojas jam nuoširdžiai dėkingas už meistriškus Ad. Mickevičiaus kūrinių vertimus: "Krymo sonetus", "Konradą Valerodą", "Pono Tado" pirmąsias giesmes. V. Mykolaičio-Putino domėjimasis Ad. Mickevičiaus kūryba neapsiribojo vien čia paminėtais vertimais. Jis yra parašęs įdomią, gausia medžiaga pagrįstą studiją "Adomas Mickevičius ir lietuvių literatūra" (1955).

V. Mykolaičio-Putino literatūriniam palikime yra daug vertingų straipsnių,

nagrinėjančių lietuvių literatūros klausimus. Išsamiai ir turiningai nagrinėjama pirmoji lietuviška knyga, Donelaičio "Metai", Antano Strazdo, Antano Baranausko, Maironio, Liudo Giros ir kitų lietuvių rašytojų kūryba. Ligi šiol ypač įdomus ir reikšmingas V. Mykolaičio-Putino straipsnis "Nacionalinės lietuvių literatūros pagrindas - liaudis" (1959), kuriame autorius kritiškai vertino reakcinę buržuazijos politiką nacionalinės kultūros srityje. Jis nurodo, kad nacionalinės kultūros vertinimo ir ugdymoklausimus gali išspręsti tik liaudis, paėmusi krašto likimą į savo rankas.

Kada buvo sprendžiamas lietuvių tautos likimas, kai vyko didžiuliai istoriniai įvykiai, V. Mykolaitis-Putinas liko su savo liaudimi, su savo tauta, su savo gimtąja žeme. Tada rašytojas tvirtai atėjo į tarybinę literatūrą. Ir šis tarybinis laikotarpis buvo pats našiausias ir reikšmingiausias etapas jo kūrybiniame kelyje. "Į tarybinius laikus, - rašė A. Venclova, - jis atėjo kaip stambus rašytojas, atsinešdamas didelį gyvenimo patyrimą ir svarų kūrybinį lobį. Tartum rusų literatūroje Aleksandras Blokas ar Valerijus Briusovas, V. Mykolaitis-Putinas atėjo į lietuvių tarybinę literatūrą ir sukūrė naujus kūrinius, skambančius šios epochos pulsavimu, kvepiančius jos kvapu ir žėruojančius jos spalvomis".

Nors V. Mykolaičio-Putino nebėra gyvųjų tarpe, bet jo kūrybinis žodis liko ir lieka su mumis, jo įvairiaspalvė kūryba gyva, ji alsuoja menine gyvybe, nes ji gyvena kartu su mumis, su savo skaitytojais, su liaudimi, su gimtąja žeme. Jo kūriniai leidžiami dideliais tiražais, pakartojamos atskirų knygų laidos. Yra išleisti V. Mykolaičio-Putino raštai (10 tomų), apimančys visus jo plačios kūrybinės veiklos žanrus. Todėl nenuostabu, kad šiandien V. Mykolaitis-Putinas Lietuvoje yra vienas labiausiai mėgiamų ir skaitomų rašytojų.

A. GUČIŪNIETIS

INKVIZICIJOS KANKINIAI

Inkvizicija sudegino dešimtis milijonų nekaltų žmonių, milijonus šiaip nužudė, milijonus į kalėjimus sumetė, milijonus vergais pavertė ir suluošino, šimtams metų sustabdė pasaulio šalių pažangą ir kultūrą.

TAMSYBĖS IR PRIETARŲ VALDŽIOJE

Feodalizmo epochoje, kai mokslas buvo užslopintas ir visai neprieinamas liaudžiai, tai moksle viešpatavo metafizika ir scholastika. Mokslininkai scholastai daugiausia domėjosi menkaverčiais klausimais. Ar dievas gali žinoti daugiau, negu žino? Ar dievas gali padaryti kalną be lankos, kūdikį be tėvo ir ar gali moterį vėl padaryti mergaite? Dievas sėdi ar stovi? Kiek dienų išgyveno rojuje pirmieji žmonės, Adomas ir Ieva? Ką Jėzus parašė, rašydamas su pirštu ant smėlio? Kas daroma pragare ir kiek laipsnių tenkarščio? Aniolai turi plonus, ar storus balusus? Kas atsirado anksčiau: višta ar kiaušinis? Ar gali velnias pralįsti pro užrakto skylutę ir t. t.

Visus nesuprantamus klausimus tada aiškino tik pagal šventą raštą (Bibliją). Darbo žmonės mažai tesuprato gamtos reiškinius, jie turėjo daugybę prietarų, saulės užtemimai, paslaptingos kometos – visa tai buvo to meto stebuklai, saulės ir mėnulio užtemimai žmonėms – keldavo siaubą, nes dvasininkai jais gąsdindavo per pamokslus ir rašė laikraščiuose, kad: “Kiekviena kometa tai yra ugnies rutulys, užrūstinto dievo paleistas nuodėmingai žmonijai įspėti” ir t. t.

Rytų tautos netik senovėje, bet ir XIX a. buvo dvasininkų įtikintos, kad užtemimų metu saulę puola didžiulis slibinas, norėdamas ją praryti, todėl reikia visokiais būdais triukšmu ir griausmu išgąsdinti tą baisybę ir nuvaryti.

1880 m. saulės užtemimo metu Kinijos sostinė Pekino gatvėse vyko negirdėtas koncertas: žmonės rėkė, šaukė, mušė žvangalus, puodus ir būgnus.

1877 metų užtemimu turkai šaudė į saulę.

Saulės užtemimas visada buvo laikomas blogu ženklu. Kometos pranašavo karą, badą ir marą.

Vienoje XVII a. knygoje buvo rašoma, kad nuo kenksmingo kometos veikimo, “musės apanka ir anksti stimpą”, kad nuo 1673 metų kometos susirgo visos Vestfalijos katės. 1818 m. vienas Anglijos žurnalas tvirtino, kad dėl pasirodžiusios kometos “vieno Londono batsiuvio žmona pagimdė iš karto keturis vaikus”.

Mokslas ragino viską tyrinėti, o religija liepė akiai tikėti.

TIKĖJIMAS Į VELNIUS IR RAGANAS

Visa tai, kas nesutiko su šventuoju raštu, buvo laikoma erezija, o kiekviena erezija kyla iš velnio. Todėl velnias viduramžiuose vaidino svarbų vaidmenį žmogaus pažiūrose.

Dvasininkija mokė, kad velniai apsigyvena žmonėse, kurie atsitolina nuo dievo ir tikybos, kad blogi žmonės neva net savu noru santykiauja su velniais, parsiduodami jiems. Buvo įtikinėjama, kad

raganos lytiniai santykiauja su velniais, kad jos užsiundo piktą dvasią ant kaimynų bei pažištamų ir t. t.

Dvasininkai labai lengvai apšaukdavo - kiekvieną mokslinį atradimą, nesuderinamu su šventuoju raštu, o tokių mokslininką apskelbdavo eretiku ir sudeginavo. Mokslinius bandymus, neatitinkančius šventajam raštui, labai lengvai prilygindavo burtams, o mokslininką apšaukdavo - burtininku.

Tais laikais ligos buvo skaitomos "Dievo rykšte", o psichiniai susirgimai buvo laikomi "velnio apsėdimu" ir dauguma tokių ligonių būdavo sudeginami. Buvo gydoma maldomis, egzartais (užkeikimais), užkalbėjimais bei įvairiomis liaudies išgalvotomis priemonėmis. Ligonims buvo duodamos gerti varlių ir žiurkių kraujas, šlapimas ir t. t. Dantų skausmas buvo gydomas, trinant numirėlio dantimi.

Išnarinimams gydyti buvo laikoma geriausia priemonė - budelio virvė, o lūžimams gydyti - tepalas iš pakartojo riebalų.

1471 metais popiežius Povilas II paskelbė, kad vaško gabalėliai iš Velykų žvakių su avinėlio atspaudu puikiai padeda moterims gimdyti. Kretingiškių vienuolių pranciškonų leidžiamas žurnalas "Švento Pranciškaus varpelis" net 1934 metų 3 ir 4 Nr. patalpino straipsnį "Velnio išvary-

mas Pribrame", kuriame tvirtinama, kad Čekoslovakijoje, prie Pribramo miesto, ant "Šventojo kalno", kunigai su maldomis, egzartais ir švęstu vandeniu, tikrai išvarė tris velnius iš 18 metų psichinės ligonės Julijos Šteiml, kuri po kipšų išvijimo tuoju pasveiko.

MILŽINIŠKOS EPIDEMIJOS

Dėl liaudies nepaprasto skurdo bei antisanitarinių gyvenimo sąlygų, visur siautė įvairios epidemijos: XIV šimtmetyje nuo juodojo maro žuvo dvidešimt penki milijonai europiečių, trylika milijonų kiniečių, dvidešimt keturi milijonai rytiečių. Tik per vienus 1665 metus Londone maras nuvarė į kapus septyniasdešimt šešis tūkstančius žmonių. Nemažiau žūdavo ir nuo kitų epidemijų. Dvasininkai labai gudriai išnaudojo liaudies vargą ir nelaimę. Jie liepė tikintiesiems kantriai kentėti ir visada būti nuolankiems, nes juo kantriau žmogus kentėsiąs žemėje, tuo greičiau ir lengviau pateksiąs į dangaus karalystę. Jie mokė, kad žmoguje esą svarbiausia ne kūnas, o nemirtinga siela. Rūpinimasis kūnu - reiškia pataikavimas velniui.

Feodalizmo epochos darbo žmogus buvo visiškoje prietarų valdžioje. Dvasininkai tvirtino, kad feodalinę santvarką įvedė dievas, o todėl ji yra amžina ir nesikeičianti.

Taip bažnyčia atitraukdavo mases nuo klasių kovos, mokė jas kantriai kęsti priešpaudą ir prievartą.

ERETIKAI

Tačiau paprastai žmonės matė, kad feodalai, dvarininkai ir dvasiškiai vieną kalbą, o kitą daro, kad jie visai nesirūpina patekti į dangaus karalystę, nes jiems ir šiame pasaulyje gera kaip tariamajame danguje. Jie turėjo stambiausius dvarus, kurių svirnuose kaupėsi didelės javų atsargos, rūšiai buvo pilni brangiausių vynu, tvenkiniai pilni geriausios žuvies, neišžengiamose giriose veisėsi daugybės žvėrių ir paukščių. Puošniausiose pilyse, dvaruose ir vienuolynuose vykdavo didžiausios puotos ir orgijos.

Žmonės piktinosi feodalinės diduomenės smurto, aukštųjų dvasininkų neribotomis privilegijomis ir jų gobšumu.

Daugelis nepripažindavo popiežiaus šventumo, bei jo valdžios, nenorėjo klausyti vyskupų, kaltino dvasininkiją dėl jos nepaprastai prabangaus gyvenimo, ragino bažnyčią atsisakyti turtų. Baudžiauninkai svajojo apie išsivadavimą iš priespaudos. Tokie žmonės buvo žalingi dvasinei valdžiai dėlto, kad per juos mažėjo žmonių pasitikėjimas dvasininkija.

Dvasinė valdžia visai persekiodavotokius žmones.

Popiežius paskelbė juos atskalūnais - eretikais ir prakeikė.

ALBIGIEČIŲ ŽUDYNĖS

Daug tokių eretikų gyveno Prancūzijos pietuose, Provanse. Jie vadinosi albigiečiais. Šie žmonės buvo dori ir todėl jie nekentė nedorų dvasininkų darbų.

Popiežius metė tikintiesiems šūki: "Laikas eiti dievui į pagalbą ir naikinti

eretikus visomis priemonėmis, kurias jums nurodys dievas".

Popiežiaus ir karaliaus palaimintas grafas Simonas Monfartas su savogirtuoklių ir paleistuvių kariškėmis gaujomis pradėjo baisias nekaltų albigiečių skerdynes, vien tik dėl to, kad jie buvo apšaukti eretikais.

Sužvėrėję kareiviai žudė kiekvieną albigietį. Žmogžudžiai, pasisotinę žmonių krauju, klausdavo dvasininkus: "Ką mums dabar žudyti? Kaip atskirti tikrus katalikus nuo eretikų?"

Dvasininkai atsakydavo: "Muškite visus, dievas aname pasaulyje atrinks - savuosius".

Kartą septyni tūkstančiai eretikų - albigiečių pasislėpė didelėje Marijos Magdalenos bažnyčioje ir meldėsi. Sužvėrėję kareiviai su kunigais sudegino tą bažnyčią ir visus ten buvusius gyvus žmones. Be to, apie dvidešimt tūkstančių albigiečių-eretikų nukovė, jų žemes nuniokojo, o namus sudegino.

Dvasinė valdžia gyrėsi tuo ir rašė popiežiui, kad beveik visi eretikai išžudyti.

ŠV. BALTRAMIEJAUS NAKTIES SKERDYNĖS

Prancūzijoje 1572 m. buvo išžudyta virš septynios dešimts tūkstančių žmonių eretikų Gugenotų. Toji siaubingoji žudynė buvo įvykdyta rugpiūčio 23 dieną - Švento Baltramiejaus naktį. Viename tik Paryžiuje buvo užmušta virš dviejų tūkstančių žmonių. Žudynėms buvo prisirengta iš anksto. Visi miesto vartai buvo uždaryti. Staiga naktį - visose bažnyčiose pradėjo skambinti varpais. Pulkai sužvėrėjusių vyrų su baltais kryžiais ant drabužių, apsiginklavę puolė eretikų-gugenotų namus. Nelaiminguosius žudė bemiegančius, kitus nuogus mėtė į gatves, badė, traiškė galvas ir t. t.

Visos tos siaubingos žmonių skerdynės buvo įvykdytos Popiežiaus ir Karaliaus

Karolio IX-to įsakymu. Beveik tuo pat laiku eretikų žudynės vyko Olandijoje ir kitose šalyse. Ir ten girti, sužvėrėję ir ištvirkę kareiviai įvykdė negirdėtas skerdynes.

INKVIZICIJOS SIAUBAS

Eretikų išnaikinimui popiežius įsteigė aukščiausiąją teismą vardu "Švenčiausioji inkvizicija". Eretikų ir raganų deginimai ypatingai padažnėjo, kai popiežius Inocentas VIII-sis 1484 metų gruodžio 5 d. išleido raganų bulę, įsakančią atiduoti inkvizicijos teismam visus eretikus ir raganas. Bulėje buvo sakoma: "Mes sužinojom, kad miestuose ir kaimuose dar yra daug vyrų ir moterų, kurie užmiršę apie savo išganymą, atitolsta nuo tikrojo tikėjimo, turi nuodėmingus lytinius santykius su velniais, prisiimančiais vyrų arba moterų pavidalus, ir savo kerėtojiškais veiksmais, dainomis, būrimais ir kitomis baimę bei pasigailėjimą sukeliančiomis priemonėmis daro žalos bei gadinimų, naikina daržus ir vaisinius sodus, o taip pat naminius ir kitus gyvulius, vynuogių krūmus, vaismedžius, pievas, pasėlius ir derlius; jie kankina vyrus ir moteris vidaus ligomis, jie kliudovyrams apvaisinti, o moterims gimdyti, iš vyrų jie net atimą galią vykdyti santuokines prievoles ir trukdo moterims atlikti santuokines pareigas" ir t. t. Šia bule remdamiesi dvasininkai išžudė milijonus nekaltų žmonių.

Buvo sukurtas pasaulinės ir dvasinės valdžių ierarchijos mokslas. "Danguje dievas, o žemėje popiežius, kaip dievo atstovas yra aukščiausias ir vyriausias valdovas, jam bei jo atstovams privalo besąlygiškai paklusti visi, o kas nepaklus, tai turi būti nušluotas nuo žemės paviršiaus, nevenģiant, kad ir kruviniausių priemonių". Inkvizitorius domininkonas Jokūbas Šprengeris raganišką tikėjimą

suvedė į sistemą, įsteigė eretikų bei raganų bylas ir perdavė inkvizicijos teismams. J. Šprengeris 1489 m. išleido knygą vadinamąją "Raganų kūjį" (Malleus maleficarum), kurio trijose dalyse buvo aprašyti visoki raganavimo būdai, kaip nuo jų apsisaugoti, duoti nurodymai, kaip vesti tokias bylas ir kokias kada taikyti bausmes.

Teisėjams, inkvizitoriams ir jų pagalbinkams buvo suteikta teisė ex officio (pagal savo tarnybos pareigas) daryti kratas, eretikų ir raganų gaudynes.

Inkvizicijai tarnavo tūkstančiai šnipų, sėklių vadinamų familjarų, prižiūrėtojų, budelių ir sbirų - inkvizicijos žemesniųjų tarnų. Visi jie duodavo ypatingą ištikimybės priesaiką. Inkvizicijos teismai iš savo tarnų reikalavo, kad šie išsižadėtų bet kokios draugystės ir giminystės, kad skųstų visus be išimties, netgi savus vaikus, brolius, seseris, tėvą ir motiną.

Liudininkais prieš kaltinamąjį teismas priimdavo visus: žmonas, prieš savo vyrus, vaikus prieš tėvus, brolius prieš seseris ir t. t. Net didžiausias apskųstojo priešas galėjo būti liudininku. Advokatai negalėjo ginti savo klientų, nes dėl to juos pačius galėjo apkaltinti.

Inkvizitoriaus Jokūbo Šprengerio "Raganų kūjis" greitai tapo kanonišku tiesos pagrindu visai Europai.

Inkvizitoriai sugalvojo žvėriškiausius kankinimus: išsukdavo sąnarius, mėtydavo žmones ant aštrių vinių, liedavo į burną didžiausiais buteliais šaltą vandenį, įsukdavo kojas į "ispaniškus batus", kepindavo ant lėtos ugnies, gyvus žmones užmūrydavo vienuolynų sienose, gyvą žmogų sukldavo rate ir t. t.

Iš suimtųjų moterų, žvėriškais kankinimais, išgaudavo keisčiausius prisipažinimus burtininkavimu. Nepernešdamos kankinimų jos prisipažindavo, kad neigė dievo buvimą, turėjo santykius su velniais, skriodo į velnių ir raganų puotas ir t. t.

Tuluzos provincijoje Anžela de la Bart prisipažino turėjusi su velniu sūnų. Vaikas turėjęs vilko galvą ir gyvatės uodegą. Dvejus metus ji maitinusi vaiką vienerių metų vaikų mėsa. Vaikus mėšai ji vogdavusi naktimis.

XV ir XVI amžiaus bažnytinės knygos rodo, kad panašiai prisipažindavo ir mažos mergaitės. Štai, Katerina Šmidli, vienuolikos metų už santykius su velniu pasmaugta bokšte ir sudeginta. Tuluzoje tik per vienerius 1577 metus buvo sudeginta keturi šimtai moterų.

Vokietijoje, Strasburgo apylinkėje, per penkerius metus, nuo 1630 iki 1635 metų, buvo sudeginta virš penkių tūkstančių moterų.

Eretikų ir raganų deginimo laužai liepsnojo visoje Europoje.

Nekaltų žmonių kankinimo ir deginimo nuolatinė baimė slėgė visus žmones, nes inkvizicija naikino visus, kas tik nepaklusdavo feodaliniai bažnyčios ideologijai ir priespaudai.

Inkvizitorius galėjo apkaltinti erezija arba raganavimu kiekvieną.

Pasmerktuosius dažniausiai sudegindavo laužuose. Nuteistųjų turtas visada būdavo konfiskuojamas, jį pasidalydavo popiežius, inkvizicija ir feodalinė valdžia.

Dvasininkijos aukščiausi atstovai, konfiskavę nuteistųjų turtą, pasidarydavo stambiais turtuoliais. Tai buvo vienas iš pagrindinių inkvizicijos tikslų. Dvasininkai iš konfiskuotų bei šiaip surinktų pinigų puikiai gyveno, girtuokliavo ir paleistuvavo. Popiežiai ir kiti aukštieji dvasininkai greitai pralobdavo. Pavyzdžiui, popiežius Jonas XII paliko mirdamas 50 milijonų dolerių, o kai kurie popiežiai palikdavo dar daugiau. Žiaurusis ispanų inkvizitorius domininkonas Tomas Torkvemada gyrėsi, kad jis vienas pasiuntęs sudeginimui virš šimto tūkstančių žmonių, o tokių inkvizitorių buvo daug.

MOKSLININKŲ IR RAŠYTOJŲ ŽUDYNĖS

Žvėriškai kankinami žuvo tūkstančiai mokslininkų, rašytojų, poetų ir kitų įžymių žmonių.

Buvo sudeginti: Prahos universiteto magistras Jonas Husas, jo mokinys - Jeronimas Pražskis, religinio-politinio reformacijos mokymo skelbėjas italas Savanarola, didysis italų mąstytojas, materialistas Džardanas Bruno, italų įžymusis rašytojas, Liucijus Vaninis, prancūzų knygų leidėjas, spaudos kankinys Etjenas Dalė, Prancūzijos nacionalinė didvyrė Žana d'Ark ir daugybės kitų įžymių.

Inkvizicijos kalėjimuose buvo žiauriausiai kankinami: įžymusis italų astronomas Galileo Galilėjus, anglų didysis mokslininkas Rodžeras Bekonas, italų didysis mąstytojas Tomas Kampanela ir tūkstančiai kitų dvasios didvyrių.

Per visą inkvizicijos veiklos laiką, kuris tęsėsi iki XVIII amžiaus pabaigos, buvo sudeginta dešimtys milijonų nekaltų žmonių, milijonai šiaip nužudyta, milijonai į kalėjimus sumesta, milijonai vergais parduota ir suluošinta.

P. SKIRMANTAS

Šulinys

Po skambančiais medžiais

— vanduo,

Po skambančiais medžiais

— dangus,

Po skambančiais medžiais dainuoja
debesys ir kibirai.

... Ateinau, saulės nudeginti,

Ateinau su saule ant veido,

Su saule savy,

Su saule širdy

Po skambančiais medžiais ateinau.

Trakai

50 METŲ TARYBŲ LIETUVOS MIŠKININKYSTĖS AUKŠTAJAM MOKSLUI

S. KARČAUSKAS

Žemės ūkio mokslų kandidatas

1972 metais suėjo penkiasdešimt metų, kai buvo pradėtas aukštasis miškų mokslas Lietuvoje. Būtent, 1922 metais balandžio 12 d. buvo priimtas buvusio Kauno valstybinio universiteto statutas, kuriuo Matematikos-Gamtos fakultete įsteigtas agronomijos-miškininkystės skyrius su Girininkystės (vėliau pakeistas į Miškininkystės) katedra.

Tokią sprendimą priimti privertė pats gyvenimas, nes tuo metu Lietuvoje jautėsi didelis miškininkų trūkumas ir pradėjus organizuoti pirmąją miškų administraciją teko priiminėti, be miškininkų, ir kitų profesijų tarnautojus.

Įkurta miškininkystės katedra iš pat pradžių išvystė savo veiklą - buvo organizuotas Botanikos sodas, pagalbinis mokomasis ūkis, šiltadaržis ir kitos įmonės. Katedrai nuo pat pradžių vadovavo žinomas mokslininkas-miškininkas profesorius Povilas Matulionis. Daug taip pat kuriamojo darbo įdėjo kitas plačiai žinomas mokslininkas-biologas profesorius Tadas Ivanauskas ir kiti. Rudenį į miškininkystės skyrių įstojo pirmieji septyni miškininkai-studentai.

Tokie buvo pirmieji aukštojo miškininkystės mokslo žingsniai Lietuvoje.

Agronomijos-miškininkystės skyrius universitete gyvavo tik dvejis metus, nes nuo 1924 m. rugsėjo mėnesio Dotnuvoje įsikūrė Žemės ūkio Akademijs ir skyrius buvo ten iš Universiteto atkeltas. Vėl teko kurtis iš naujo - tvarkyti priskirtą Dotnuvos mokomąją miškų urėdiją, kurti den-

drologinį sodą-parką, mokomąjį medelyną ir kitas įmones. Akademijsai vadovavo ir miškininkystės skyrių vedė profesorius P. Matulionis, o pirmašias žinias studentams teikė visiems gerai pažįstami mokslininkai-dėstytojai: Viktoras Ruokis, Stasys Mastauskis, Stasys Nacevičius, Jurgis Elisonas, Konstantinas Regelis, miškininkai Zbignievas Vidugiris, Antanas Rukuiža, Vladas Vaitkus, Marijonas Daujotas ir kiti.

Miškininkystės skyrius Akademijsoje gyvavo tik ketverius metus, nes jau 1928 metais jis buvo uždarytas, motyvuojant aukštojo miškų mokslo specialistų "pertekliumi". Tai buvo netiesa--skyrius buvo uždarytas, nepasitikint vyriausybei iš liaudies kilusiais miškininkais specialistais.

Per pirmąjį savo gyvavimo laikotarpį miškininkystės skyrius išleido keturias laidas - viso 41 specialistą - miškininką.

Visuomenei ir miškininkams reikalaujant, 1938 metais aukštasis miškininkystės mokslas vėl buvo atkurtas ir iki 1943 metų buvo išleista dar 50 specialistų. 1943 m. kovo 17 d. miškininkystės skyrių uždarė hitlerininkų okupacinė valdžia.

Išvadavus Tarybų Lietuvą iš fašistinės okupacijos, miškų mokslų fakultetas buvo atkurtas jau 1944 metais rudeni. Pradžioje fakultetas veikė prie Vilniaus universiteto, o nuo 1949 m. - Lietuvos Žemės ūkio Akademijsos sudėtyje, kur ir dabar yra. Prasidėjo naujas aukštojo miškininkystės mokslo laikotarpis.

SVIESA, Nr. 1, 1973 m.

Neatpažįstamai pasikeitė mokymosi ir būtinių studentų sąlygos.

1964 m. Lietuvos Žemės ūkio Akademijs išikūrė visai naujose patalpose prie Kauno miesto Noreikiškėse. Studentams gyventi pastatyti šeši dideli bendrabučiai. Bendra tvarka, visi pažangūs moksle studentai gauna stipendijas, kurios nuo 1972 m. rugsėjo mėn. yra žymiai padidintos. Išplėsta mokomoji-gamybinė fakulteto bazė. Miškų ūkio fakulteto mokymo priemonių ir įrėngimų vertė siekia daugiau nei 30 tūkstančių rublių, įkurtas 7 ha ploto medelynas, 17 ha dendrologinis parkas - sodas, turima savo mokomojo ūkio 458 ha miško, be to, Kauno miško pramonės ūkyje skirtos kelios girininkijos mokomajai studentų praktikai atlikti.

Iki 1973 metų iš viso išleistos 26 stacionarinės ir 15 neakivaizdinėkų laidos - viso 912 miškininkų specialistų (789 stacionarinio ir 123 neakivaizdinio skyriaus). Studentams miškininkams žinias teikia specialistai.

Po karo miškų ūkyje dirbo tik 9 miškininkai su aukštuoju ir 105 su specialiuoju viduriniuoju išsilavinimu, o 1970 metais jau dirbo 411 miškininkų su aukštuoju ir 818 su viduriniuoju išsilavinimu, tokiu būdu vienam specialistui tenka 965 ha miško ploto.

Baigę miškų fakultetą dirba įvairiose organizacijose: centriniame LTSR miškų ūkio ir miško pramonės ūkiuose įvairiose pareigose, Lietuvos miškų ūkio mokslinio tyrimo Institute, Miškų ūkio fakultete, Kauno Antano Kvedaro vardo miškų technikumė dėstytojais, Miškotvarkos kontoroje "Miško Projektas", LTSR baldų ir medžio apdirbimo pramonės ministerijoje, Gamtos apsaugos komitete, LTSR Žemės ūkio ministerijoje ir kitur.

Kartu su mokomuoju, respublikoje vystomas labai plačiai miškų tiriamasis darbas. Tam reikalui 1950 metais Kaune buvo įsteigtas Lietuvos miškų ūkio mokslinis

tyrimo institutas, su daugeliu padalinių (Dubravos miškų tyrimo stotis, medelynas, tyrimo punktai). Tai svarbiausias miškininkystės mokslinio darbo centras Lietuvoje.

Institute ir Miškų ūkio fakultete (Žemės ūkio akademijoje) iki šiol parengta 45 miškininkai - mokslų kandidatai ir 5 miškininkai - mokslų daktarai (prieš karą Lietuvoje buvo 2 miškininkai - mokslų daktarai). Be to, - Miškų ūkio mokslinio tyrimo instituto direktorius profesorius Leonardas Kairiūkštis yra išrinktas Lietuvos TSR Mokslų akademijos tikruoju nariu.

* * *

CESLOVA JAKŠTYTĖ

Tik mūsų žemėje

Gyvenime šiam viskas turi ribą:
Giesmė lakštutės, kraujo

Ir tai, kas auga, skleidžiasi ir
sraunuma.
žiba,
Ir tai, ką gaubia amžių sutema.

Praeina juokas, gedulas ir melas,
Pakeičia naktį rubino šilka.
Gražiausiai pasakal ateina galas,
Ir turį pabalgą lauktį laiškai.

Prabėga metal — daug širdžių
nutyla...

Kitus jau supa amžių eldija! —
Metal, kaip tėvas, draugas kaip
pražyla
Ir kaip valkystė krykštauja nauja.

Mūs žemėj, regis, viskas leista
Ir daug kas keršija pikta!...
Bet kas gi žemėje pakeistų
Man vyšnią, žydinčią baltai?

Bet kas pakeistų žemėj burtus,
Kai mellė šypsosi, o kas?
Ir niekur nieko nér sukurta
Jautriau už motinos rankas.

Tik mūsų žemėj viskas tinka —
Sešėliai, saulė ir žaibas.
Ir žmonės kartais nelaimingi,
Nors laimę vertina labai.

Gera nuotaika ir džiaugsmas — geriausias vaistas

Mirštant Perikliui, žmonės, susirinkę prie jo patalo, manydami, kad jis jau numirė, pradėjo sielvartaudami vardyti jo puikias savybes.

— Jūs užmiršote mano didžiausią nuopelną, — paskutinį kartą atmerkė akis mirštantis, — visą savo gyvenimą aš stengiausi nesugadinti nuotaikos nė vienam atėniečiui...

Šiuos žodžius neseniai prisimaniau, susitikęs savo seną bičiulį, kurso draugą. Medicina jam visada atrodė herojiška profesija, gydytojo darbas — vieni žygdarbiai. Jis save įsivaizdavo teigiamu veikėju iš kokio nors būsimą romano apie medikus. Mūdu neretai susiginčydavome, nes aš, nors ir vertindamas savo kolegos entuziazmą, norėjau išbląškinti jo iliuzijas apie lengvas pėrgales.

Prabėgo daug metų. Mes ilgai nesimatėme. Jis įgijo didelį pasitikėjimą žmonėse. Jo mokslo darbai vis dažniau pasirodydavo spaudoje. Ir pagaliau susitikome. Išsikalbėjome.

— Taigi, nei Flemingu, nei Bakulevu nė vienas iš mudviejų netapome, — geraširdiškai prisipažino mano bičiulis.

— Na, bet užtat pažinome svarbią gyvenimo tiesą, ko vertas žmogaus liūdesys ir džiaugsmas, — pasakiau.

Jis susimąstęs tylėjo ir tik sykis nuo sykio lyg nejučiomis ranka perbraukdavo plaukus. Tik dabar, atidžiau į jį įsižiūrėjęs, pastebėjau — jau plaukai buvo gerokai sidabru pabarstyti. Priminiau, kad, kaip ten bebūtų, bet gerų, žviesių pasitenkinimo savo darbu valandų mūsų gyvenime daugiau. Kad ir istorija su ligo-

niu K. (aš buvau girdėjęs apie ją). Mano bičiuliui pasisekė jau mirties paženklinimą ligonį sugrąžinti gyvenimui. Deja, žiuokart mano žodžiai sukėlė priešingą reakciją.

— O ko man džiaugtis? — jis gūžtelėjo pečiais. — Ar kad žmogus iš sunkaus infarkto išsikapano? Ar žinai, kad tai buvo dar apyjaunis žmogus, kaip įprasta sakyti — žmogus pačiame kūrybingiausiame amžiuje. Jis net nebuvo dar pasiekęs vadovėliuose aprašomojo „infarkto amžiaus“. O juk viso to galėjo nebūti. Žmogus būtų dar puikiausiai galėjęs išlikti visai sveikas.

Ir jis man trumpai atpasakojo visą ligonio K. istoriją. Važiudamas autobusu iš darbo, pil. K. pastebėjo, kad konduktorė pirma gražiuoju, o paskui ir piktuoju nepajėgia iš vieno sujūlėjusio vaikino išprašyti keturių kapeikų už bilietą. Pilietis K. nesusitvardė, įsikišo, pamėgino sugėdinti vaikiną, ogi tas pratrūko srautu keiksmažodžių. Pilietis K. iš karto pajuto, kaip kraujas plūstelėjo jam į galvą, paskui surėmė jį stiprūs skausmai krūtinėje... O toliau kas? Ligoninės priėmimo kambariulyje elektrokardiografo plunksna išbrėžė tokią dantytą kreivę, kuri gydytojams jokių abejonių dėl diagnozės nepaliko...

Didžiuliai civilizacijos pasiekimai (ne tik su savo teigiamybėmis, bet ir su savo neigiamybėmis), nepaprastas gyvenimo tempas, dirgiklių gausybė ir nuolatinė įtampa padarė mus tikrai jautriais. Ir net pernelyg jautriais piktam, užgauliam žodžiui, nemalonumams ar kitiems neigia-

mų emocijų šaltiniams. Nemažai šiuo metu mokslinėje spaudoje rašoma apie veiksnus, vienokiu ar kitokiu būdu skatinančius aterosklerozės atsiradimą (kraujospūdis, meteorologiniai faktoriai, pagausėjęs riebalinių medžiagų kiekis kraujyje, fizinio aktyvumo stoka ir kt.). Bet visų tyrinėtojų nuomonė vieninga, kad, beje, pats svarbiausias aterosklerozės skatintojas yra neigiamos emocijos.

Nustatyta, kad tuo metu žmogaus kraujyje pagausėja atitinkamų medžiagų, sukeliančių širdies kraujagyslių spazmus (jie gali reikštis ir stenokardijos priepuoliais, širdies infarktu). Panašūs spazmai su kraujo išsiliejimais gali įvykti ir smegenyse (insultai). Yra darbų, kuriuose įrodoma, kad tokia neigiama emocija, kaip baimė, gali žmogui sukelti kraujo gamybos sutrikimus. Nemalonumai ir psichinė trauma gali paskatinti vėžio atsiradimą. Apie tai dar prieš 100 metų rašė Maskvos terapeutinės mokyklos kūrėjas prof. G. Zacharjinas.

Medicina seniai suvokė didelę neigiamųjų emocijų žalą žmogaus organizmui ir ieškojo vaistų, kaip apsiginti nuo jų poveikio. Pastarąjį dešimtmetį medicinoje paplito nemažai įvairių „raminančių“ vaistų, kuriais tikrai pavyksta prislopinti emocijas, apraminti žmogų. Bet tai tik laikina priemonė. O be to — su vaistais galima sukelti žmogui ir nepageidaujamą, pašalinį veikimą. Pagaliau jie toli gražu ne visada padeda... Tai yra vienas iš tų atvejų, apie kuriuos Hipokratas sakydavo, „jog gydytojas privalo žinoti, kad jo galimybės ribotos, ir to nepamiršti“. Tuo didysis

graikų gydytojas norėjo pabrėžti, kad esama atvejų medicinoje, kur medikamentais nedaug ką nuveiksi... Kur kas patikimesnis vaistas šiuo atveju — džiaugsmas.

Geras žodis, maloni žinia, susitikimas su mielu tavo širdžiai žmogum, sėkmė gyvenime, džiaugsmas — nepaprastai gerai veikia žmogų, jo savijautą. Ir tas jėgų antplūdis, judesių lengvumas („kojos, rėdos, pačios neža tave“) — anaipol ne iliuzija... Juk nuo džiaugsmo, kurį žmogus patyrė — išsiplečia širdies vainikinės arterijos, pagerėja medžiagų apykaitos procesai širdyje, kas savo ruožtu — suintensyvina, pagerina ir kitų vi-

daus organų, vidaus sekrecijos liaukų veiklą.

Didelį vaidmenį, kaupiant vadinamąsias „žmogiško džiaugsmo atsargas“ — teigiama emocijas, — vaidina pats žmogus, je sugėbėjimas ar mokėjimas džiaugtis tuo, ką sukūrė žmogaus protas ir rankos. Svarbu pajusti, kas gražu ir gera aplink, kas praturtina mūsų dvasią. Dvasios stiprybė sustvirtina ir kūną. Tai seniai žinoma tiesa... Bet, deja, mūsų džiaugsmo atsargų kaupimas priklauso ne tik nuo mūsų pačių, bet ir nuo mūsų artimųjų, draugų, nuo pažįstamų ir nepažįstamų — nuo visų, su kuriais mums kasdieniniame gyvenime tenka

bendrauti. Ir jei tik tie žmonės žinotų, kokie jie visagaliai! Juk mūsų, kiekvieno iš mūsų galioje kitą žmogų ne tik susargdinti, sukelti jam mirtiną infarktą, bet ir prižadinti gyvenimui, padaryti jį laimingą. Juk neretai taip nedaug mums iš kito žmogaus reikia... Kartais mums užtenka jo gero žodžio, kartais vien šypsenos ar draugiško rankos paspaudimo, kad dingtų nerimas širdyje, kad mums sugrižtų gera nuotaika, žvalumas, viltis.

Ir šitas žmogus, padovanojęs mums teigiamą emociją, tur būt, net neįtaria, kad jis tuo pačiu kitam žmogui prailgino gyvenimą minutę, o gal ir metais?

Violeta PALČINSKAITĖ

B R E N D I M A S

Mes vis dažniau namus
paliėkam,
Dienų trapumą patikėję
Keliams, laivams, lėktuvams,
lieptams
Ar paprastiems pajūrių vėjams.

Mes vis dažniau abu nutylam
Ir daug pasakome be žodžių.
Ir mokame suprasti tylą,
Ir nebe ji, o mes ją guodžiam.

Išgirstam žalio kraujo tvinksnį,
Kai pirmos šalnos kąsti ima...
Nutulstantį praeivio žvilgsnį,
Vėlyvą obuolio kritimą.

Kažkur į baltą mūrų tįną
Sparnai lengvų motyvų plakas.

O mums dabar labiau patinka
Rūstus Sebastijanas Bachas.

VLADUI MOZŪRIŪNUI

Feliksas BAIRAMAS

Ir akmenį kietą, kur tašė kadals,
Jis virpančiom rankom paglosto.

Galvoja jis, apsuptas liepos tylos:
„Kad niekad pavargti nereiktų“.
Pasaulį apeitų, kad žemės kelius
Gyvenimas jo nesibaigtų.

Gyvenimą šlovino jis visada,
Gyvent ir gyventi jam reikia.
Tačiau, kai į žemę stuksena lazda,
Jau žemė jį šaukia: „Afeiki!“

Nereik jam paminklų, kaip tam, kurs žeme
Praėjo, laikydamas ginklą.
Kiekvienas akmuo jo statytam name —
Gražiausias, didžiausias paminklas.

Išvertė JONAS STRIELKŪNAS

IEVA MIZARIENĖ. Centro Sekretorė

LLD *reikalai*

1973-1974 M CENTRO KOMITETAS

Mūsų naujas Centro Komitetas susideda iš sekamų draugų: Ieva Mizarienė, Antanas Bimba, Povilas Venta, Jonas Grybas, Katrina Petrikienė, Anne Yakštis ir Helen Feiferienė. Alternatai sekami: Adolfas Gilmanas, Nelė Ventienė, Nastė Buknienė ir Petras Šolomskas.

Siomis dienomis naujasis Komitetas susirinks ir pasiskirstys darbus. Malonu, kad į Komitetą įeina keturios moterys ir dvi į alternatus.

Siam Komitetui darbo bus daug, nes jau reikia ruošti mūsų Draugijos 60-čio jubiliejui, kuris jau netoli, nes įvyks 1975 metais.

Kuopos jau irgi turi pradėti darbą. Ypačiai reikia iš anksto ką nors paruošti leidžiamajam Almanachui, kad vėliau nereiktų gailėtis ir išmetinėti, jei nebus pažymėta vienos ar kitos kuopos veikla. Šis darbas yra visų reikalas. Jo negalime pavesti tik vienam ar dviem Centro Komiteto nariams.

* * *

"ŽMOGUS IEŠKO TIESOS"

Tai pavadinimas knygos, kurią nariai gaus už 1972 metus. Ją, kaip žinote, parašė Jonas Ragauskas - tas pats autorius, kuris parašė knygą "Ite, missa est", kurią nariai gavo už 1959 metus.

Dabartinėje Ragausko knygoje, kaip apibūdinta viršelio afišoje, rasime įvairiais laikotarpiais jo parašytus ateistinius straipsnius bei suminėtus atskirus leidinius, kuriuose autorius gvildena religijos "tiesas".

Kai šį raštą skaityste, knyga veikiausia jau bus kuopoms išsiuntinėta. Šią vertinimą ir įdomiai parašytą knygą turėtų perskaityti kiekvienas narys.

Knygas siuntinėsimė tik tiems nariams, kurie bus užsimokėję duokles už 1972 metus. Deja, labai gaila prisipažinti, kad dar turime nemažą skaičių narių, neužsimokėjusių už 1972 metus.

Kuopų sekretoriams čia bus gera proga išrinkti duokles už 1973 metus, kai duosite knygas tiems, kurie jau užsimokėję už 1972.

* * *

"LITHUANIA IN
QUESTIONS AND ANSWERS"

Šią knygą gaus angliškai skaitantieji nariai. Tai Lietuvoje paruošta E. Danilevičiaus knyga. Joje ras mūsų Amerikoje gimusieji nariai daug įdomios informacijos apie jų tėvų kraštą.

* * *

MŪSŲ MOTERYS

Kadangi čia pat jau bus ir Tarpt. Moters Dienos, Kovo Aštuntosios minėjimas, tai neišvengiamai mintyse kyla klausimas, ką mūsų lietuvių moterys išsivijoje atsiekė savo buičiai pagerinti. Aš sakau, kad pažangiąjame judėjime mūsų lietuvių yra daug pasižymėjusios visuomeninėje veikloje, dar ir dabar, neatsižvelgiant amžiaus, jos visur veikia. Mes jų turime Draugijų valdybose, choruose, jos įeina į kiekvieną mūsų judėjimo veiklos darbą. Dabartiniu laiku mūsų LLD moterys užima beveik svarbiausias vietas.

Taigi, mielos sesės, sveikinu jus visas MOTERS DIENOS minėjimo proga. O jūsų vardu, tikiu, leisite pasveikinti viso pasaulio moteris, kur jos bebūtų, bei kokios tautos ar spalvos jos bebūtų.

Gyvuokime, dirbkime, kovokime už šviesesnį rytojų sau ir visai žmonijai.